

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Dostupnost poradenské podpory rodičům dětí s poruchami chování

Bakalářská práce

Studijní program:

B7506 Speciální pedagogika

Studijní obor:

Speciální pedagogika pro vychovatele

Autor práce:

Hana Brandýská

Vedoucí práce:

ThDr. Kateřina Brzáková Beksová, Th.D.

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Zadání bakalářské práce

Dostupnost poradenské podpory rodičům dětí s poruchami chování

Jméno a příjmení: **Hana Brandýská**
Osobní číslo: P18000202
Studijní program: B7506 Speciální pedagogika
Studijní obor: Speciální pedagogika pro vychovatele
Zadávací katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
Akademický rok: **2019/2020**

Zásady pro vypracování:

Cíl bakalářské práce: Zjistit, jak dostupná je rodičům dětí s poruchami chování poradenská podpora v Liberci.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Dotazování.

Při zpracování bakalářské práce budu postupovat v souladu s pokyny vedoucí práce.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

- GJURIČOVÁ, Š., KUBIČKA, J., 2009. Rodinná terapie. Systematické a narativní přístupy 2. Doplněné a přepracované vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2390-7.
- HUTYROVÁ, M., 2019. Děti a problémy v chování – Etopedie v praxi. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1523-3.
- MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H., 2014. Podpora rodiny. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0697-2.
- PROCHÁZKA, R. a kol. 2014. Teorie a praxe poradenské psychologie. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4451-3.
- TRAIN, A., 2001. Nejčastější poruchy chování dětí. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-503-2.

Vedoucí práce:

ThDr. Kateřina Brzáková Beksová, Th.D.
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání práce:

2. dubna 2020

Předpokládaný termín odevzdání: 30. dubna 2021

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

Ing. Zuzana Palounková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 2. dubna 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

15. června 2021

Hana Brandýská

Poděkování

Především bych chtěla své vedoucí bakalářské práce paní ThDr. Kateřině Brzákové Beksové, Th.D. poděkovat za její trpělivost, podporu a čas strávený konzultací mé práce. Děkuji všem hodným lidem, kteří mi během přípravy a vypracování podali pomocnou ruku a dodali slova povzbuzení. V neposlední řadě mé rodině, zvláště rodičům děkuji za lásku, péči a předané životní zkušenosti.

Anotace:

Bakalářská práce je zaměřena na popis poradenských služeb a průzkum dostupnosti poradenské podpory rodičům dětí s poruchami chování v Liberci.

Dílními cíli bylo zjistit, jaká je nabídka poradenské podpory rodičům dětí s poruchami chování v Liberci a v jakém časovém horizontu bylo poradenské zařízení schopno poradenskou podporu poskytnout.

Na základě analýzy dostupných informací byla popsána a charakterizována nabídka poradenské podpory ve státních i některých soukromých poradenských zařízeních v Liberci, se zaměřením na diagnostiku a poradenství dětem s poruchami chování nebo rodinnou terapii. Dále byly zpracovány informace o telefonních linkách poskytujících pomoc rodičům v akutní náročné životní situaci během výchovy o děti.

Pro splnění cílů byla vybrána metoda dotazování v institucích poskytujících poradenskou podporu rodičům dětí s poruchami chování a jejich dětem. Cílovou skupinou jsou klienti z Liberce a okolí, proto byla oslovena poradenská pracoviště a zařízení sídlící na území města Liberce. U telefonních poraden jsou zpracovány deklarované informace elektronicky uveřejněné na jejich webových stránkách.

Klíčová slova:

poradenská podpora, porucha chování, sociálně neakceptovatelné chování, poradenské zařízení

Annotation:

The bachelor thesis is focused on the description of counseling services and a survey of the availability of counseling support to parents of children with behavioral disorders in Liberec.

The partial goals were to find out what is the offer of counseling support to parents of children with behavioral disorders in Liberec and in what time horizon was the counseling facility able to provide counseling support.

Based on the analysis of available information, the offer of counseling support in state and some private counseling facilities in Liberec was described and characterized, focusing on diagnostics and counseling for children with behavioral disorders or family therapy. Furthermore, information on telephone lines providing assistance to parents in an acute difficult life situation during the upbringing of children was processed.

To meet the objectives, the method of interviewing in institutions providing counseling support to parents of children with behavioral disorders and their children was chosen. The target group is clients from Liberec and the surrounding area, so consulting workplaces and facilities based in the city of Liberec were contacted. For telephone counseling, the declared information is processed electronically published on their website.

Key words:

advisory support, behavior disorder, availability of assistance, counseling equipment

Obsah

Seznam použitých zkratk:	10
Úvod	11
1 Poruchy chování v dětství	12
1.1 Klasifikace poruch chování	13
1.1.1 Medicínské hledisko klasifikace poruch chování a emocí	14
1.1.2 Dimenzionální hledisko klasifikace poruch chování	15
1.1.3 Sociální hledisko klasifikace poruch chování	15
1.1.4 Školské hledisko klasifikace poruch chování	16
2 Motivace k poradenské podpoře v rodině	17
2.1 Potřeby dítěte s poruchou chování	19
2.2 Dopady diagnózy poruchy chování dítěte na rodiče	22
3 Poradenská zařízení v Liberci	24
3.1 Školská poradenská pracoviště a zařízení	24
3.1.1 Školská poradenská pracoviště	25
3.1.2 Pedagogicko-psychologická poradna	28
3.2 Středisko výchovné péče	29
3.3 Dětské a adolescentní oddělení psychiatrie	30
3.4 Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy	31
3.5 Soukromé psychologické poradny	32
3.6 Specializované telefonní a internetové poradny	34
4 Průzkumné šetření	37
4.1 Cíle šetření a průzkumné otázky	37
4.2 Metody sběru dat	38
4.2.1 Řešení etických otázek	39
4.3 Popis a výběr respondentů	39
4.3.1 Školské poradenské pracoviště v základní škole v Liberci	40
4.3.2 Pedagogicko-psychologická poradna Liberec	41

4.3.3 Středisko výchovné péče ČÁP v Liberci.....	42
4.3.4 Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy Liberec.....	43
4.3.5 Dětské a adolescentní oddělení psychiatrie Krajské nemocnice Liberec.....	44
4.3.6 Psychologické poradenství – Mgr. Jaroslava Kodýtková.....	44
4.3.7 Psychologické poradenství – Mgr. Hana Kynkorová.....	45
4.3.8 Linka důvěry Liberec.....	46
4.3.9 Rodičovská linka.....	46
4.3.10 Linka pro rodinu a školu.....	47
4.4 Souhrnný přehled poradenských zařízení k 10.10.2020.....	48
5 Diskuze.....	49
6 Navrhovaná opatření.....	51
Závěr.....	54
Seznam použitých zdrojů.....	57
Seznam příloh.....	60

Seznam použitých zkratk:

ČR	Česká republika
DDŠ	Dětský domov se školou
KNL	Krajská nemocnice Liberec
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna
SVP	Středisko výchovné péče
ŠPP	Školské poradenské pracoviště
ŠPZ	Školské poradenské zařízení

Úvod

Každé dítě je jedinečná osobnost, vlivem svého okolí si během dětství a dospívání postupně osvojuje normy a pravidla chování, která jsou v naší společnosti všeobecně akceptována. Odlišuje-li se dítě dlouhodobě a výrazným způsobem od standardního vrstevnického chování, má to negativní vliv na jeho okolí. Pro rodiče z toho plyne potřeba hledat poradenskou podporu.

V bakalářské práci je nejprve specifikováno, co je považováno za poruchu chování u dětí, a to z různých úhlů pohledu dle jednotlivých vědních oborů. Uvedeny jsou některé klasifikace poruch chování v dětství a během dospívání. S ohledem na stanovenou diagnózu je naznačena predikce potenciálního vývoje do budoucna.

Druhá kapitola se zaměřuje na motivaci rodiny hledat odbornou pomoc a naplnit potřeby dítěte s poruchami chování. Popsány jsou základní potřeby dítěte a dopady diagnózy poruchy chování dítěte na rodinu.

V bakalářské práci jsou uvedena státní i soukromá poradenská zařízení se sídlem Liberci, jejichž činnost je zaměřena na rodinnou terapii, poradenskou podporu, diagnostiku a pomoc dětem s poruchami chování a jejich rodinným příslušníkům. Z hlediska aktuální epidemiologické situace je do výčtu zařazeno také telefonické a internetové poradenství.

Průzkumná část bakalářské práce je zaměřena na dostupnost poradenské podpory ve školských poradenských zařízeních, institucích či lékařských praxích, rodičům dětí s poruchami chování v Liberci a to, jak z pohledu dostupnosti časové, tak finanční. Pro rodiny s dětmi mohou soukromá poradenská zařízení představovat možnost lepší časové dostupnosti, ale současně, z důvodu zpoplatnění svých služeb, také vyšší finanční náročnost. Praktická část bakalářské práce je ovlivněna omezeným volným pohybem osob a uzavřením některých zařízení a škol. V průběhu roku 2020 opakovaně docházelo k omezování či rušení poskytování některých služeb z důvodu zamezení šíření virového onemocnění Covid-19. Tento fenomén přetrvává i do roku 2021.

1 Poruchy chování v dětství

Rodičovství a výchova dětí je velmi náročný osobní i společenský úkol. Většina rodičů chce pro své děti to nejlepší a s tímto přesvědčením je vychovává. Dítě získává od svých rodičů určité dispozice, jako temperament či vlohy. V průběhu života je pak dále ovlivňováno nejen stylem výchovy rodičů, sourozenců, prarodičů a širší rodiny, ale zároveň chováním vrstevníků, názory učitelů nejprve v mateřské a následně v základní škole. Současně působí masmédiá: televize či internet a sociokulturní prostředí v kterém vyrůstá.

Dítě na své cestě k dospělosti občas říká a dělá věci, které se jeho rodičům nelíbí a které se liší od způsobů, kterými se kdysi sami jako děti projevovali. *„Při posuzování, zda je přítomna porucha chování, by se měl brát v úvahu vývojový stupeň dítěte. Například výbuchy zlosti jsou normální součástí vývoje tříletého dítěte a pouhá jejich přítomnost by neměla být důvodem pro diagnózu“* (Train 2001, s. 188).

Vyvstává tedy otázka, co by poruchou chování být již mohlo? Vojtová (2008, s. 53) uvádí definici Sdružení pro národní duševní zdraví a speciální vzdělávání z roku 1992, která je pro odborníky stále platná: *„Pojem porucha emocí nebo chování je výrazem pro postižení, kdy se chování a emocionální reakce žáka liší od odpovídajících věkových, kulturních nebo etnických norem a mají nepříznivý vliv na školní výkon včetně jeho akademických, sociálních, předprofesních a osobnostních dovedností. Současně toto postižení:*

- a) je něco víc, než přechodná víceméně předvídatelná reakce na stresující události z jeho prostředí;*
- b) se vyskytuje současně nejméně ve dvou různých prostředích, z nichž alespoň jedno souvisí se školou;*
- c) přetrvává i přes individuální intervenci v rámci vzdělávacího programu“.*

Podstatnou indicií při rozhodování, zdali by se mohlo jednat o poruchu chování je intenzita, a hlavně doba po kterou dítě vykazuje odlišnosti v chování, odborná veřejnost se klaní k názoru, že se *„nedoporučuje stanovit tuto diagnózu, pokud chování netrvalo alespoň šest měsíců nebo déle“* (Train 2001, s. 188).

1.1 Klasifikace poruch chování

„Poruchy chování mají multifaktoriální charakter, jejich dimenze je variabilní a projevy jsou různé, závislé na mnoha okolnostech. Problematikou poruch chování se zabývají vědní obory: lékařství, psychologie a speciální pedagogika“ (Kaleja 2020, s. 40). Klasifikace poruch chování, které se odvíjí od vědního oboru jsou například:

- Medicínská klasifikace vychází ze Světové zdravotnické organizace, mezinárodní klasifikace nemocí a standardů Americké psychiatrické asociace.
- Dimenzionální klasifikace využívá se v anglosaských zemích, psychologové či speciální pedagogové.
- Společenská nebo též sociální klasifikace je považována odborníky za zastaralou, vychází z koncepce prof. Miloše Sováka.
- Pedagogická či školská klasifikace je spojována s konfliktem, násilím a závislostí (Kaleja 2020, s. 41 – 42).

V odborné literatuře je možné vyhledat několik klasifikací poruch chování. Odlišnost souvisí v interpretaci daného fenoménu. Na poruchy chování lze nahlížet z různých úhlů pohledu. Chování dítěte může vykazovat agresivní prvky, ale nemusí. Porucha chování mohla být způsobena vnitřními či naopak vnějšími vlivy a může být socializovaná nebo nesocializovaná. Z pohledu rodiče dítěte je asi nejpodstatnější dělení podle prognózy do budoucnosti na poruchy se špatnou a dobrou prognózou (Kaleja 2020, s. 46). Zodpovědné rodiče zajímají právě informace, zdali současný stav jejich dítěte bude neměnný, či lze očekávat během dospívání zhoršení projevů a nebo je naděje, že při správné výchovné péči může nastat zlepšení až relativní stabilizace s ústupem nebo dokonce vymizením projevů poruchy chování.

Za poruchy se špatnou prognózou jsou považovány takové, které mají trvalý charakter, probíhají *„kontinuálně od poruch chování v předškolním věku, přes disharmonický vývoj osobnosti s nesociálními projevy v adolescenci až do možných projevů závažných poruch osobnosti v dospělosti.“* Uváděny jsou: Desinhibovaná příchyllost v dětství, Nesocializovaná porucha chování a Porucha opozičního vzdoru (srv. Malá 2000 in Ptáček 2006, s. 11 – 12).

Poruchy s lepší prognózou jsou spíše reakcí na určité negativní situace nebo nevhodné prostředí, které dítě s poruchou chování bezprostředně obklopuje. Dojde-li k jejich zlepšení, lze očekávat kladnou změnu i v chování jedince. Jedná se o: Poruchu chování ve vztahu k rodině a Socializovanou poruchu chování (srv. Malá 2000 in Ptáček 2006, s. 15).

1.1.1 Medicínské hledisko klasifikace poruch chování a emocí

Diagnostika poruchy chování je prováděna odborníkem z oblasti psychiatrie, který stanoví diagnózu dle mezinárodní klasifikace (MKN-10). Pokud jde o poruchy chování a emocí s obvyklým nástupem v dětství a v dospívání (*F90–F98*)¹ jedná se o specifické poruchy chování, které jsou označovány: F90 Hyperkinetické poruchy, charakteristické jsou: *“časným nástupem, nedostatečnou vytrvalostí v činnostech vyžadujících poznávací schopnosti a tendencí přebíhat od jedné činnosti ke druhé, aniž by byla jedna dokončena. Současně může být přítomna řada dalších abnormalit. Hyperkinetické děti jsou často neukázněné a impulzivní, náchylné k úrazům a dostávají se snadno do konfliktů s disciplínou pro bezmyšlenkovité porušování pravidel“* (Sovák, a kol. 2017, s. 252).

Nebo se jedná o nespecifické poruchy chování, které jsou děleny následovně:

- *„F91.0 Poruchy chování ve vztahu k rodině – konfliktní situace v rodině, konflikty mezi rodiči, rozvody, agresivita, ničení věcí a rodinného majetku, krádeže peněz a majetku.*
- *F91.1 Nesocializované poruchy chování – dítě nebo mladiství realizuje přestupky samostatně, izolovanost, agresivita, nepřátelství a vzdor vůči dospělým, projevy krutosti, šikany, v podstatě chybí jakékoliv hlubší vztahy a vztahy k vrstevníkům.*
- *F91.2 Socializované poruchy chování – negativní vztah k autoritám, ke škole, pozitivní vztah k partě, parta disociálního charakteru.*
- *F91.3 Poruchy opozičního vzdoru – odmítání plnění příkazů a běžných povinností, neposlušnost, hrubost, zvýšená dráždivost, nepřátelské postoje, provokace, opozičnictví“* (Hutyrová, a kol. 2019, s. 69 – 72).

1 Podrobnější členění poruch chování a emocí, které mají začátek obvykle v dětství jsou uvedena v příloze 1.

Jako příklady chování, na základě nichž lékař již může stanovit diagnózu poruchy chování jsou: „*nadměrné rvačky nebo tyranizování slabších, krutost k jiným lidem nebo zvířatům, závažné ničení majetku, zakládání ohně, krádeže, opakované lhaní, chození za školu a útěky z domova, mimořádně časté a intenzivní výbuchy zlosti, vzdorovité provokativní chování a trvalou silnou neposlušnost. Každá z těchto kategorií, pokud je výrazná, dostačuje k potvrzení diagnózy*“ (Train 2001, s. 188).

1.1.2 Dimenzionální hledisko klasifikace poruch chování

Psychologové a speciální pedagogové ve své praxi používají také klasifikaci, která vychází z projevů poruch chování. Nejznámější je systém ASEBA. Ten dělí poruchy chování na:

- Externalizované poruchy chování jsou spojovány s rvačkami, vyhrůžkami, ničením či krádežemi majetku, s nedostatkem pocitů viny, se lží a podvody.
- Internalizované poruchy chování provází časté bolesti hlavy, únavu a závratě. Souvisí s pocity zbytečnosti, depresí a tendencí k sebevraždě,
- Neseskupené dimenze poruch chování se projevují impulzivitou, stížnostmi na osamělost a neoblíbenost. Přináší divné myšlenky a slyší různé věci“ (Kaleja 2020, s. 46 – 48).

1.1.3 Sociální hledisko klasifikace poruch chování

„*Děti, kterým je diagnostikována porucha chování, jsou sice schopny pochopit normy společnosti, přesto mají tendenci je často porušovat*“ (Olejníčková 2021). V humanitních oborech, jako například v sociologii se využívá klasifikace poruch chování dle stupně společenské závažnosti. Dělí projevy poruchy chování na:

- Disociální, které se projevuje nepřiměřeným, nespolečenským chováním. Jde běžnými pedagogickými postupy zvládnout (neposlušnost, vzdorovitost, apod.).
- Asociální, jenž je v rozporu se sociální normou společnosti, ale nepřekračuje právní předpisy. V důsledku svým jednáním poškozují sám sebe (alkoholismus, záškoláctví, toxikomanie, gamblerství, sebepoškozování).
- Antisociální, což je veškeré protispolečenské a protiprávní jednání (krádeže, loupeže, vandalství, sexuální delikty, zabití, vraždy, násilí a agresivita,

terorismus, organizovaný zločin a trestná činnost související s toxikomanií) (Kaleja 2020, s. 49).

1.1.4 Školské hledisko klasifikace poruch chování

Ve školském prostředí se v rámci pedagogické praxe používá klasifikace, která pohlíží na projevy poruch chování žáka z hlediska řešení konfliktu, násilí a závislosti.

- Konflikt – nesoulad, nerovnováha a odpor. Typ vnitřní a vnější, ale mohou být oba typy souběžně (intrapersonální i interpersonální) či střídavě.
- Násilí – punitivní (trestající) jednání. Heteropunitivní vůči druhým (nejvyšší stupeň vražda) a autopunitivní jednání vůči sobě samému (nejvyšší stupeň sebevražda). Forma psychického, verbálního a fyzického projevu či kombinace.
- Závislost – dopad na psychické změny (emoční, kognitivní a behaviorální), somatické změny a změny sociálního rázu (Kaleja 2020, s. 49 – 50).

Všechny nevhodné projevy dítěte však nemusí být prioritně zapříčiněny poruchou chování, „*můžeme se setkat i s takzvanými pseudoporuchami chování, kdy hyperaktivita u dítěte, které není schopno sebekontroly a regulace pozornosti a vlastní impulzivity, vyvolává negativní reakce okolí. Kritika a neustálé napomínání může u dítěte nastartovat obranný mechanismus, kdy se ve svém chování začne zhoršovat. Projevy vypadající jako porucha chování mohou být také reakcí dítěte na stresovou nebo náročnou životní situaci, kdy se nežádoucí chování stává jakýmsi „voláním“ o pomoc*“ (Olejníčková 2021).

2 Motivace k poradenské podpoře v rodině

„Žijeme v rychle se měnící společnosti a očekávání týkající se rodinného života se mění historicky velmi rychle. Rodiče jsou konfrontováni s tématy, která jejich vlastní rodiče řešit nemuseli“ (Gjuričová, Kubička 2009, s. 80). Snad právě proto nejsou současní rodiče dětí s poruchou chování okamžitě připraveni problémy svých dětí rozpoznat. Často nevědí, co dělat, koho se zeptat. Zvláště, když se ještě nikdy ve svém životě nesetkali s nikým, kdo by potřeboval odborné psychiatrické vyšetření a vlastně ani neví, že existuje nějaká diagnóza jako porucha chování.

Situace rodičů se liší v případě, kdy dítě v rámci rodiny odchylky v chování nevykazuje (např. elektivní mutismus). Rodiče problém nepocítují, a proto nic neřeší. Nebo si uvědomují odlišnost chování svého dítěte v jiném prostředí, ale řešení odsouvají v naději, že se situace sama zlepší vlivem vývoje dítěte. Zpravidla však jsou rodiče k řešení donuceni z důvodu nástupu dítěte k povinné školní docházce. Někdy již během zápisu do školního zařízení si pedagogický pracovník všimne odchylky v chování budoucího žáka. Jindy až v průběhu školní docházky vyhodnotí pedagogický pracovník, že žák vykazuje projevy poruchy chování. V optimálním případě zástupce školského zařízení rodiče upozorní a následně doporučí zákonným zástupcům žáka kontaktovat vhodné poradenské zařízení (PPP, SVP), které je schopno provést diagnostiku a následně s rodiči řešit další postup.

Projevuje-li se porucha chování dítěte především v rodinném prostředí, je tato situace pro rodiče velkou kontinuální psychosociální zátěží. Přesto rodiče i v tomto případě rodiče často spíše vyčkávají, nežli začnou s hledáním pomoci. Na straně rodičů vzniká obava ze stigmatizace dítěte či celé rodiny jejich okolím. Případně hledají rodiče chybu v sobě a snaží se situaci vyřešit vlastními silami. Příkladem může být postoj matky², jejíž dítě nekomunikovalo s cizími osobami a proto jej z docházky do mateřské školy raději odhlásili. Nakonec však právě nástup dítěte do školského zařízení vede k oslovení poradenského zařízení z důvodu provedení diagnostiky a následné vhodné péče.

První dotazování rodičů na poradenskou podporu začíná spíše v rámci rodiny, a blízkých přátel ke kterým mají důvěru. Díky novým technologiím lze hledat

2 Rozhovor s rodičem dítěte s poruchou chování tvoří přílohu 2.

informace anonymně na internetu. Po zadání klíčových slov do vyhledávače se objeví nabídka poraden pro rodiče v náročné životní situaci. Tyto poradny mohou poskytovat služby pomocí telefonického rozhovoru a mohou ihned odpovědět. Je možnost také napsat přes elektronickou poštu, tzv. e-mail nebo některé internetové poradny provozují mimo telefonní také písemnou formu komunikace v aktuálním čase, tzv. chat. Telefonní operátoři na těchto poradenských linkách dokáží poradit a doporučit vhodné poradenské zařízení v daném regionu.

„Dnes se v praxi při prvním kontaktu uplatňuje také internetové poradenství. Klienti velmi často a rádi využívají možnosti konzultace prostřednictvím internetu. Vzhledem k neustále se zvyšujícímu počtu uživatelů připojených k internetu nabývá tato forma poradenství na významu. Vzniká celá řada zajímavých projektů, které jsou podporovány odborníky. Poradci jsou pro popisovanou práci speciálně vyškoleni“ (Procházka, a kol. 2014, s. 26). Na internetu si lidé mohou vyhledat přímo tzv. webové stránky státních i soukromých poradenských zařízení v blízkosti bydliště. Poskytují potřebné informace, rady a současně obsahují kontakt na objednání.

Diagnostiku poruch chování provádí odborník z oblasti psychiatrie. Je-li porucha diagnostikována, lékař rodičům doporučí další postup, např. vhodné poradenské zařízení, které by mělo pomoci dítěti poruchu lépe zvládat a zároveň poskytnout rodičům dostatek informací a podporu, případně vhodnou medikaci, která zmírní nepříznivé projevy.

„V případě určitých odchylek může stanovení diagnózy (a mnohdy se tomu tak děje) pozměnit postoj a přístup k dítěti. Projevy dítěte se nezmění, ale změní se jejich interpretace a následkem toho i jejich tolerance“ (Procházka 2014, s.88). Projev žáka způsobený diagnózou poruchy chování v rámci školního prostředí je pak pedagogickým pracovníkem upozadřován namísto okamžitého trestání.

Žák s diagnostikovanou poruchou chování se stává jedincem se speciálními vzdělávacími potřebami dle Vyhlášky č. 27/2016 Sb. a lze jej zařadit do hlavního vzdělávacího proudu. Na základě diagnostiky je vydáno doporučení odborného zařízení k nastavení vhodných podpůrných opatření. Školské zařízení, které žák navštěvuje vypracovává individuální vzdělávací plán. U žáka s poruchou chování může jít o úpravu pracovního místa v rámci třídy, doby výuky a relaxace, případně poskytnutí asistenta pedagoga ve třídě. Poskytnutí asistenta pedagoga do třídy

s žákem s poruchou chování je přínosem pro všechny. Vyučující i spolužáci se mohou více soustředit na výuku a méně řešit aktuální projevy žáka s poruchou chování. Rodiče žáka mohou prostřednictvím asistenta pedagoga mít aktuální zpětnou vazbu na chování v průběhu školní docházky a při správném empatickém přístupu asistenta, také partnera pro konzultaci či radu. Vhodně proškolený asistent pedagoga přidělený do třídy s žákem s poruchou chování využívá metody pozitivní motivace žáka s vyzdvížením jeho kladných stránek osobnosti. Převládá snaha o předcházení situacím, které vedou žáka k tenzi, ale zároveň je trváno na dodržování předem stanovených pravidel. Asistent pedagoga úzce spolupracuje s učitelem a současně motivuje také rodiče k výchovným přístupům, které podporují zdravý vývoj žáka.

„Poruchy chování v dětství ovšem nejsou, spíše nemusí, představovat doživotní stigma. Úzce souvisí s vývojem dítěte a zvláště s přístupem nejbližšího sociálního okolí k němu. Pozitivní přístup, bezpodmínečná rodičovská láska, systematická výchova, otevřenost a spolupráce zaangażovaných pedagogických pracovníků, to je základ, který může dítěti s poruchou chování výrazným způsobem pomoci a nasměrovat jeho životní dráhu k perspektivním cílům a spokojenosti“ (Ptáček 2006, s. 6).

2.1 Potřeby dítěte s poruchou chování

„Děti s problémových chování, mají celou škálu projevů, jsou velmi náročné pro práci jak z odborného, tak osobního hlediska. Zároveň neexistují jednoduchá doporučení či návody, jak s těmito dětmi pracovat, jak je zvládat, podněcovat a obohacovat, aby se mohly optimálně rozvíjet s využitím schopností, které jim byly dány“ (Hutyrová, a kol. 2019, s. 15). Děti s poruchami chování však shodně jako všechny děti mají primárně potřebu uspokojovat své základní psychologické potřeby, které je naplňují a dávají jejich životu smysl. Těmito potřebami jsou:

- *Potřeba jasné představy vlastního světa, kdy dítě chce cítit životní jistotu v blízkosti svých rodičů, znát přesně své místo v rodině a také ke svému okolí, třeba v rámci školní třídy, ke svému učiteli. V tomto světě platí jasná pravidla, která jsou nejen stanovena, ale i dodržována. Pro děti s poruchami chování je*

velmi podstatné mít své bezpečné místo, jistotu pečující osoby a důsledné výchovné vedení. Což sebou občas přináší zasloužený trest nebo pochvalu. Velmi podstatný je společně strávený čas v rámci své rodiny a blízkých osob, včetně poskytnutí příležitosti pro svou duchovní podporu.

- Potřeba životního cíle, každé dítě musí mít své sny a plány do budoucna, kterých by chtělo a má možnost dosáhnout. Během cesty k jejich dosažení dítě získává povědomí o potřebě pravidel o kterých nelze diskutovat. Splnění vytyčeného cíle je v zájmu dítěte i celé společnosti. Dítě s poruchou chování potřebuje pro naplňování svého smyslu života větší povzbuzení, motivaci a někdy i pomoc pečující osoby.
- Potřeba cítit se součástí dění, dítě chce svou vlastní identitu vnímat jako součást společnosti. Potřebuje pocit sounáležitosti, že je pro někoho důležitý (pro rodiče, sourozence, kamarády). Děti s poruchou chování potřebují navíc ujištění, že není lidem kolem sebe jen na obtíž, je důležitým článkem rodiny a potřebnou osobou v životě svých blízkých.
- Potřeba stimulace od útlého dětství, dítě pomocí podnětů ze svého okolí rozvíjí své smysly, myšlení, řeč a další schopnosti a dovednosti. Nepodnětné prostředí může dokonce naopak rozvinout u zcela zdravého dítěte poruchu chování. Právě nuda se stává často spouštěčem pro rozvoj negativních postojů a chování včetně toho sebepoškozujícího se. Jen proto, aby dítě alespoň něco cítilo nebo na sebe upozornilo. Správně zvolená zájmová činnost, vycházející z nadání dítěte nebo spjatá s jeho talentem přináší dítěti s poruchou chování tolik potřebný pocit úspěchu a radosti.
- Potřeba cítit rodinné kořeny, dítě přijímá kulturní zvyky a tradice své rodiny. Současně dítě vnímá spjatost s matkou, vytváří si tak bezpečnou, pevnou a zdravou vazbu s vychovávající osobou. Získává správný vzor dobrého vztahu i k ostatním lidem. Nevhodně nastavené rodinné vazby u dítěte mohou vytvořit do budoucna velmi špatnou prognózu v oblasti tvorby vztahu k ostatním osobám (snaha ovládat jiné nebo být jinými ovládán), či způsobit dítěti zahleděnost do sebe a vytvořit nutkání k ničení.
- Potřeba lásky, mezi matkou a dítětem při láskyplném vedení vzniká pouto, kdy dítě je přijímáno bezvýhradnou láskou. Tento cit v trochu jiné podobě vzniká

následně u dítěte i k ostatním osobám. Správnými výchovnými vzory dochází u dítěte k důležitému pochopení, že láska znamená také péči o druhé a snahu vyhovět potřebám jiných (Train 2001, s. 129 – 130).

Pro rodiče je náročné naplnit vždy všechny potřeby svých dětí v míře jaké jsou vyžadovány, tj. z hlediska času, množství a intenzity. Děti s poruchami chování mají tendence býti více egoistické a dožadovat se ještě více nežli jen zvýšeného zájmu o svou osobu. Dalo by se říci, že mají schopnost strhávat na sebe veškerou pozornost a péči. Toto chování má také vliv na funkčnost rodiny. Rodina dítěti „zprostředkovává zvládnání základních vzorců sociokulturního chování a myšlení“ a to „tím, jak s dítětem jedná, jaké k němu zaujímá postoje, jakou vytváří oporu pro jeho vývoj a jakou citovostí je zahrnuje“ (Helus 2015, s. 198).

Dítě s poruchou chování potřebuje stabilní rodinné zázemí. Takové mu dokáže zajistit rodina „stabilizovaně funkční“ nebo „funkční rodina s přechodnými, více či méně vážnými problémy“, která je schopna plnit deset základních funkcí rodiny. Ve vztahu k dítěti „rodina:

- *uspokojuje základní, primární potřeby dítěte v raných stádiích jeho života,*
- *uspokojuje velice závažnou potřebu organické příslušnosti dítěte,*
- *skýtá dítěti již od nejútlejšího věku akční prostor pro jeho aktivní projev, činnou seberealizaci, součinnost s druhými,*
- *pozvolna uvádí dítě do vztahu k věcem rodinného vybavení,*
- *výrazně určuje prvopočáteční prožitek sebe sama jako chlapce/dívky,*
- *skýtá dítěti bezprostředně působící vzory a příklady,*
- *v dítěti zakládá, upevňuje a dále rozvíjí vědomí povinnosti, zodpovědnosti, ohleduplnosti a úcty jako něčeho samozřejmého,*
- *otevívá dítěti příležitost vejít do mezigeneračních vztahů a tím hlouběji proniknout do chápání lidí různého věku, různého založení, různého postavení,*
- *navozuje prostřednictvím rodičů, prarodičů, starších sourozenců, příbuzných a přátel v dítěti představu o širším okolí, o společnosti a světě,*

- *je dětem a dospělým prostředím, kde se mohou svěřit, očekávat moudré, trpělivé a včítivé vyslechnutí, radu a pomoc, je útočištěm v situacích životní bezradnosti“ (Helus 2015, s. 219 – 223).*

V posledních letech nastává krize v oblasti chápání klasické rodiny. Jsou právními předpisy povolena registrovaná partnerství osob stejného pohlaví. Dochází ke změnám v postavení mužů a žen ve společnosti, mění se pojetí normality v rámci rodinných vazeb. Více dětí vyrůstá v neúplných rodinách, kdy rodiče jsou nesezdáni nebo rozvedeni. Dítě tím již není ze strany společnosti, jak bývalo v minulosti, stigmatizováno, ale přesto má na vývoj dítěte negativní vliv nejistá rodinná situace. Zvláště se tato výchova podepisuje na výchově u chlapců, kteří mnohem více mívají problémy s chováním³ a při svém dospívání často nemají vhodné mužské vzory v rodině ani ve škole v osobě pana učitele. Kompenzovat tento nedostatek může zvolená zájmová činnost dítěte.

„Prognóza vývoje dětí s poruchami chování, kterým není věnována náležitá péče, je poměrně špatná (z poruchy „nevyrostou“), ale s dobrým a angažovaným přístupem pedagogů a rodičů se pravděpodobnost pozitivního vývoje značným způsobem zvyšuje“ (Ptáček 2006, s 21).

2.2 Dopady diagnózy poruchy chování dítěte na rodiče

„Stále častěji se setkáváme s názory, že ADHD a jiné problémy v chování dítěte vlastně neexistují, že ADHD je pouze „módní“ diagnóza a děti jsou především nevychované, potřebují hranice, které jejich rodiče nejsou schopni vytyčit a udržet, a že se jedná více o tzv. poruchy výchovy“ (Hutyrová, a kol. 2019, s. 15). Přitom pro matky a otce těchto dětí, kterým je diagnostikována specifická či nespecifická porucha chování případně také emocí je situace stejně náročná, jako by měli dítě handicapované. Procházejí si stejnými fázemi přijetí diagnózy u svého dítěte:

Nejdříve přichází šok, protože dítě s poruchou chování se narodí a vyrůstá jako běžné dítě bez zjevných známek fyzického postižení. O to větší je právě zklamání, ztráta iluzí, plánů a nadějí, protože prognóza do budoucnosti je často nejistá.

3 Uváděn výskyt poruch chování u dívek 3 – 9 % a u chlapců 6 – 16 % (Russel, Rottnek, Abby in Ptáček 2006, s. 5), procento výskytu u chlapců se může blížit k 20 % (Malá in Ptáček 2006, s. 5).

Typickou otázkou zůstává: Proč zrovna já? Na kterou matka hledá odpověď v reminiscenci těhotenství a výchovy od narození.

Další fází je popření, kdy rodič obhajuje chování svého dítěte. Porovnává, že i jiné děti se vztekají, odmluví, provedou něco nevhodného. Rodiče chtějí věřit tomu, že jde o přechodný stav, který se časem změní. Odmítají uvěřit diagnóze a dostávají se do fáze smlouvání. Hledají jiné odborníky, kteří jim potvrdí, že chování je v daném věku u dítěte běžné či zkouší alternativní metody z knih nebo rad jiných rodičů. Známa byla například Terapie pevným objetím od dětské psycholožky Jiřiny Prekopové a ujištění bezpodmínečné lásky dítěti ze strany rodičů. Také kineziologie One Brain, která využívá propojení dítěte do 10 let s jeho pečujícím rodičem. Ve své terapeutické praxi v Liberci ji poskytuje Mgr. Jaroslava Kodýtková.

Rodiče se postupně stávají přecitlivělí na jakékoliv poznámky či hodnocení chování svého dítěte. Při neznalosti faktů cizí lidé odsuzují rodiče za špatnou výchovu dítěte. Což může vyústit k jeho agresi vůči svému okolí nebo k hlubokému zármutku a pocitu selhání, které přerůstá do deprese. Úlevou může být katarzní pláč.

Ideálním stavem je dosáhnout vyrovnaní, které přinese komplexní změnu dosavadního hodnotového systému a životního stylu. V této fázi přijetí rodiče lépe chápou potřeby svého dítěte, plní svou rodičovskou funkci a končí boj s diagnózou a je přijímáno konstruktivní řešení stávající situace (Kübler-Ross in Salvová 2019).

Během celého procesu vyrovnávání se s vyslovenou diagnózou svého dítěte často vzniká velké napětí mezi rodiči navzájem, které může vést k rozpadu i dříve celkem harmonického vztahu. Právě proto je prioritou poskytnout rodičům potřebné množství podpory, povzbuzení a vhodných informací, jak nejlépe vše zvládnout a nabídnout vhodné výchovné postupy. To vše, pokud možno citlivým a empatickým způsobem, který bude u rodičů vyvolávat pocit bezpečí a jistoty, které tak nutně potřebují, aby je následně mohli předat svému dítěti.

Na podporu motivace ke změnám jsou realizována společná setkání rodičů dětí s poruchami chování, při kterých mohou sdílet své zkušenosti a navzájem se povzbudit k dalším pokrokům. Setkávání vrstevníků s podobnými problémy je příznivé i pro samotné děti. Ambulantně byla skupinová setkávání pravidelně pořádána v libereckém SVP Čáp.

3 Poradenská zařízení v Liberci

Krajské město Liberec patří mezi největší města v České republice. Disponuje školskými poradenskými zařízeními, poradnou pro rodinu a manželství, je zde středisko rané péče Lira, zaměřené na děti s poruchou autistického spektra, krajská nemocnice jejíž součástí je specializované psychiatrické oddělení zaměřené na dětské pacienty. V každé škole je školní poradenské pracoviště, kde rodiče mohou požádat o radu pedagogické pracovníky, kteří zastávají funkci výchovného poradce nebo metodika prevence. V rámci škol s vyšší kapacitou žáků může být i speciální pedagog či školní psycholog. V Liberci je několik soukromých psychologických poraden. Libereckým krajem je podporována telefonní Linka důvěry Liberec. Na druhou stranu jsou tato poradenská zařízení spádová pro další menší města a obce v okolí. Tím se výrazně zvyšuje počet klientů využívajících specializované poradenské služby libereckých poraden a zařízení.

Státní poradenská zařízení, jako jsou pedagogicko psychologické poradny (PPP), speciálně pedagogická centra (SPC) nebo střediska výchovné péče (SVP), jsou zřizována Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. *„Uvedená zařízení věnují pozornost dětem a mládeži majícím problémy v kolektivech, v oblasti učení, ve vztazích s rodiči, při volbě povolání. Nutno podotknout, že pracují poradensky i s rodiči“* (Procházka, a kol. 2014, s. 25). Do rezortu Ministerstva práce a sociálních věcí spadají například poradny pro rodinu a manželství.

3.1 Školská poradenská pracoviště a zařízení

V rámci ČR funguje systémem výchovného poradenství na základě Vyhlášky o poskytování poradenských služeb ve školství č. 607/2020 Sb., kterou se mění Vyhláška č. 72/2005 Sb., § 3 a §7. V ní jsou uvedena školní poradenská zařízení a pracoviště jako školní poradny:

„Pedagogicko-psychologická poradna a speciálně pedagogické centrum.

Školská poradenská zařízení poskytují poradenské služby prostřednictvím pedagogických pracovníků a sociálních pracovníků.

Ředitel základní, střední a vyšší odborné školy zabezpečuje poskytování poradenských služeb ve škole školním poradenským pracovištěm, ve kterém působí zpravidla výchovný poradce a školní metodik prevence. Poskytování poradenských služeb ve škole může být zajišťováno i školním psychologem nebo školním speciálním pedagogem“.

V Liberci není přímo specializované SPC na děti s poruchami chování. Pokud má ve své péči SPC dítě, které vykazuje mimo primární poruchy rovněž poruchu chování, je odesláno na další vyšetření do odborného zařízení specializujícího se přímo na poruchy chování dětí. Těmi jsou PPP, SVP, dětské a adolescentní oddělení psychiatrie či přímo ordinace psychiatra.

3.1.1 Školská poradenská pracoviště

Školská poradenská pracoviště jsou zřízena dle Vyhlášky o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Koncepce poradenských služeb poskytovaných ve škole č. j. 27317/2004-24, která byla vydána ve věstníku MŠMT v roce 2005 specifikuje blíže činnost jednotlivých pracovníků poradenského pracoviště a poskytovaných služeb. Ředitel školy odpovídá za provoz školského poradenského pracoviště.

Každá škola má pedagogické pracovníky, kteří zastávají funkci výchovného poradce a školního metodika prevence. V rámci jedné školy může být i více metodiků prevence či výchovných poradců, například zvlášť pro 1. a 2. stupeň. Některá školská zařízení mohou mít také školního psychologa nebo školního speciálního pedagoga. Jde o větší školy, které navštěvuje více než 500 žáků nebo je škola zaměřená na výuku žáků s poruchami chování (DDŠ, SVP).

Výchovný poradce i metodik prevence jsou v rámci školy také přímí pedagogičtí pracovníci podle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících. Navíc by měli absolvovat specializační studium dle Vyhlášky č. 317/2005 Sb. o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků. Nutná je spolupráce školního výchovného poradce a metodika prevence s ostatními zaměstnanci školy.

Výchovný poradce se zaměřuje spíše na oblast kariérového poradenství, vyhledávání žáků s potřebou podpory ve vzdělávání, spolupráce se školským poradenským zařízením, koordinaci poradenských služeb a vzdělávacích opatření.

Metodik prevence vykonává poradenství v oblasti primární prevence sociálně nežádoucích jevů. Na každý nový školní rok sestavuje Minimální preventivní program pro danou školu s kterým se seznámí žáci, jejich zákonní zástupci a pracovníci školy. V příloze č. 3 Vyhlášky č. 197/2016 Sb., kterou se mění Vyhláška č. 72/2005 o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních jsou specifikovány standardní činnosti školního metodika prevence v rámci školního poradenského pracoviště. Vykonává níže uvedené metodické a koordinační činnosti:

- „1. Koordinace tvorby, kontrola, evaluace a participace při realizaci minimálního preventivního programu školy.*
- 2. Koordinace a participace na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislostí, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, rasismu a xenofobie, prekriminálního a kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškozování a dalších projevů rizikového chování.*
- 3. Metodické vedení činnosti pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence rizikového chování. Vyhledávání a nastavení vhodné podpory směřující k odstranění rizikového chování.*
- 4. Koordinace vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence rizikového chování.*
- 5. Individuální a skupinová práce se žáky a studenty s obtížemi v adaptaci, se sociálně-vztahovými problémy, s rizikovým chováním a problémy, které negativně ovlivňují jejich vzdělávání.*
- 6. Koordinace přípravy a realizace aktivit zaměřených na zapojování multikulturních prvků do vzdělávacího procesu a na integraci žáků/cizinců; prioritou v rámci tohoto procesu je prevence rasizmu, xenofobie a dalších jevů, které souvisejí s přijímáním odlišnosti.*
- 7. Koordinace spolupráce školy s orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku prevence rizikového chování, s metodikem preventivních aktivit v poradně a s poradenskými, terapeutickými,*

preventivními, krizovými, a dalšími odbornými pracovišti, zařízeními a institucemi, které působí v oblasti prevence rizikového chování.

- 8. Kontaktování odpovídajícího odborného pracoviště a participace na intervenci a následné péči v případě akutního výskytu rizikového chování.*
- 9. Shromažďování odborných zpráv a informací o žácích v poradenské péči specializovaných poradenských zařízení v rámci prevence rizikového chování v souladu se zákonem o ochraně osobních údajů.*
- 10. Vedení písemných záznamů umožňujících doložit rozsah a obsah činnosti školního metodika prevence, navržená a realizovaná opatření.*

Dále vykonává metodik prevence v rámci školního poradenského pracoviště níže uvedené informační činnosti:

- „1. Zajišťování a předávání odborných informací o problematice rizikového chování, o nabídkách programů a projektů, o metodách a formách specifické primární prevence pedagogickým pracovníkům školy.*
- 2. Prezentace výsledků preventivní práce školy, získávání nových odborných informací a zkušeností.*
- 3. Vedení a průběžné aktualizování databáze spolupracovníků školy pro oblast prevence rizikového chování, zejména orgánů státní správy a samosprávy, středisek výchovné péče, poskytovatelů sociálních služeb, zdravotnických zařízení, Policie České republiky, orgánů sociálně-právní ochrany dětí, nestátních organizací působících v oblasti prevence, center krizové intervence a dalších zařízení, institucí a jednotlivých odborníků.*
- 4. Předávání informací a zpráv o realizovaných preventivních programech zákonným zástupcům, pedagogickým pracovníkům školy a školskému poradenskému zařízení.*
- 5. Vedení dokumentace, evidence a administrativa související se standardními činnostmi v souladu se zákonem o ochraně osobních údajů a předávání informací o realizovaných preventivních programech školy pro potřeby zpracování analýz, statistik a krajských plánů prevence“ (Příloha č. 3 Vyhlášky č. 197/2016 Sb.).*

Pro rodiče dětí s poruchami chování, kteří hledají poradenskou podporu je nejpodstatnější třetí oblast činností metodika prevence ve školním poradenském pracovišti, a to jsou poradenské činnosti. Patří mezi ně:

- „1. Vyhledávání a orientační šetření žáků s rizikem či projevy rizikového chování; poskytování poradenských služeb těmto žákům a jejich zákonným zástupcům, případně zajišťování péče odpovídajícího odborného pracoviště ve spolupráci s třídními učiteli.*
- 2. Spolupráce s třídními učiteli při zachycování varovných signálů spojených s možností rozvoje rizikového chování u jednotlivých žáků a tříd a participace na sledování úrovně rizikových faktorů, které jsou významné pro rozvoj rizikového chování ve škole.*
- 3. Příprava podmínek pro integraci žáků se specifickými poruchami chování ve škole a koordinace poskytování poradenských a preventivních služeb těmto žákům školou a specializovanými školskými zařízeními“ (Příloha č. 3 Vyhlášky č. 197/2016 Sb.).*

3.1.2 Pedagogicko-psychologická poradna

PPP v Liberci patří mezi školská poradenská zařízení. Zřizovatelem je Liberecký kraj. *„Odborné týmy pracovníků PPP tvoří psychologové, speciální pedagogové, sociální pracovníci a školní metodici prevence. Činnost PPP se uskutečňuje zejména ambulantně. PPP napomáhají při rozvoji pedagogicko-psychologických kompetencí učitelů, podílejí se na činnostech v oblasti prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže“ (Procházka, a kol. 2014, s. 25).*

Hlavním úkolem PPP je poskytování bezplatného poradenství zaměřeného na oblast pedagogickou a psychologickou pro děti a mládež v předškolním a školním období a jejich rodinným příslušníkům. Na webových stránkách www.pppliberec.cz jsou uvedeny činnosti, které *„se uskutečňují ambulantně na pracovišti poradny případně ve školách návštěvami zaměstnanců PPP a jsou upraveny Vyhláškou č. 197/2016 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních v platném znění“.* Jde o poradenství v níže uvedených oblastech:

- posouzení připravenosti dětí předškolního věku na povinnou školní docházku,
- poradenství, diagnostika a reedukace žáků při výukových obtížích,
- doporučení ke vřazení dětí do zařízení pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami,
- poradenské služby žákům se zvýšeným rizikem školní neúspěšnosti nebo vzniku problémů v osobnostním a sociálním vývoji, jejich zákonným zástupcům a pedagogickým pracovníkům vzdělávajícím tyto žáky,
- poradenské služby o volbě studia u dlouhodobě sledovaných klientů.
- výchovy v rodině.
- konzultace individuálních osobnostních problémů,
- metodická a konzultační činnost pro školy, aj.

Nezletilé dítě se dostává do péče PPP na základě žádosti zákonného zástupce. Zletilý žák žádost podává osobně. Objednání k vyšetření nebo případné diagnostice může být na doporučení školského zařízení, které žák navštěvuje, ale nemusí.

PPP v Liberci nabízí, v oblasti prevence rizikového chování dětí, rodičům a učitelům poradenství a metodické vedení, případně také pomoc při kompenzaci poruch chování. V rámci PPP se zaměřuje na podporu rodičům dětí s poruchami chování a přímo dětem s poruchami chování specializovaní pracovníci, kteří mají kvalifikaci v oblasti etopedie či speciální pedagogiky.

3.2 Středisko výchovné péče

Středisko výchovné péče Čáp Liberec nabízí programy podpory rodiny. SVP vzniklo při diagnostickém ústavu Liberec. *„Těžištěm jejich činnosti jsou docházkové programy pro rizikové děti a mládež. Programy pro rodiče mají charakter poradenství a skupinových setkání s rodiči“* (Pazlarová 2014, s. 106).

Činnost střediska je vykonávána dle Zákonů č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění dalších předpisů a č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění dalších předpisů. Vyhlášky č. 458/2005 Sb., kterou se upravují podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací péče ve střediscích

výchovné péče. Příkazu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy č. 21/2007 k činnosti středisek výchovné péče, č. j. 14744/2007-24. Metodického pokynu, upřesňujícího podmínky činnosti středisek výchovné péče. Standardů kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy a preventivně výchovné péče a Standardů kvality služeb ambulantních středisek výchovné péče.

„Preventivně-výchovnou péči poskytují střediska výchovné péče (SVP), která zajišťují ambulantní a pobytové služby pro děti a mládež s poruchami chování. Střediska by měla poskytovat výchovné poradenství i rodinám dětí. Pobyt v SVP je dobrovolný a v praxi představuje často poslední krok před umístěním dítěte do dětského domova či výchovného ústavu z důvodů vážných výchovných problémů“ (Pazlarová 2014, s. 85). Pobyt v SVP je určen klientům, kteří si o něj sami požádají nebo kterým se nedaří ambulantní formou dosáhnout požadovaných cílů, případně jde o klienty, kterým byl pobyt soudně nařízen.

„Cílem pobytu je nastartování pozitivních změn v chování dítěte a v jeho rodinném zázemí“ (www.svp-lbc.cz). Pobyt má stanoven přesný harmonogram jednotlivých dnů v týdnu. Důsledné dodržování předem jasně definovaných pravidel ,včetně systému hodnocení jejich plnění, je součástí terapie. Právě pravidelný režim dne a dodržování určených pravidel se má stát součástí nového, lepšího života klientů po návratu domů.

V průběhu roku 2020 a 2021 jsou poskytované služby omezovány či rušeny z důvodu vládních opatření proti šíření nemoci Covid-19. Například se nekonají vrstevnické skupiny a klub pro děti.

3.3 Dětské a adolescentní oddělení psychiatrie

V Liberci není mnoho lékařských psychiatrických ordinací. Ještě méně je těch, jenž přijímají dětské pacienty. Samostatné psychiatrické oddělení zaměřené výhradně na dětské a adolescentní pacienty existuje v Krajské nemocnici Liberec (KNL). Zřizovatelem je Liberecký kraj a zajišťuje poskytování vysoce specializované lékařské péče, standardní specializované a návazné péče, následné péče a odpovídající lůžkové ambulantní a další zdravotní péče v rozsahu registrace podle Zákona č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování.

Dětské a adolescentní oddělení psychiatrie při KNL, které sídlí mimo hlavní areál nemocnice, poskytuje komplexní pedopsychiatrické vyšetření a určuje vhodný terapeutický postup, jakým může být farmakoterapie, skupinová nebo individuální psychoterapie, edukační pohovor či relaxační cvičení. A to pro pacienty s diagnózou: dětského autismu, úzkostné a neurotické poruchy, poruchy řeči, příjmu potravy, nálady, aktivity a pozornosti, ADHD, psychotické a tikové poruchy, případně mentální retardace. Na webových stránkách (www.nemlib.cz) je dále uvedeno, že toto oddělení „je jediným pracovištěm poskytujícím diagnosticko-terapeutické pobyty pro dětské psychiatrické pacienty v Libereckém kraji.“

Objednání k vyšetření nebo případné diagnostice je na žádost pediatra dítěte a případně i doporučení školského poradenského zařízení (PPP, SPC).

Při oddělení běžně bývá v provozu mateřská škola, základní škola a družina. O letních prázdninách probíhají stabilizační pobyty pro dětské pacienty, něco jako dětský tábor. V průběhu roku 2020 a 2021 jsou poskytované služby omezovány či rušeny z důvodu vládních opatření proti šíření nemoci Covid-19.

Psychiatrická péče v ČR prochází v současné době procesem změn. Reforma péče o duševní zdraví si klade za cíl zlepšit kvalitu života lidí s duševním onemocněním a přesun péče z psychiatrických nemocnic, do jejich vlastního sociálního prostředí. Vznikají proto tzv. centra pro duševní zdraví, která poskytují zdravotní a sociální služby. Vytvářejí se multidisciplinární týmy (lékař, psycholog, psychiatrická sestra, sociální pracovník, peer pracovník), například pro děti s duševním onemocněním, pacienty s demencí, se závislostí na návykových látkách nebo pacienty s nařízeným ochranným léčením (Zichová 2021).

3.4 Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy

Liberecký kraj je zřizovatelem příspěvkové organizace Centrum intervenčních a psychosociálních služeb Libereckého kraje, která je provozovatelem Poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy Liberec. Služby poradny, mezi něž patří: psychologické poradenství, skupinová terapie, sociálně – právní poradenství a krizová intervence jsou poskytovány dle Zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách a Vyhláškou č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení

zákona o sociálních službách. Na svých webových stránkách www.rpliberec.cz uvádí, že posláním poradny je poskytovat lidem ve složité životní situaci odbornou psychologickou a sociálně právní pomoc. Na poradnu se může obrátit každý, kdo potřebuje řešit obtížné situace a vztahy v rodinách, při výchově dětí a jiné problémy. Poradna poskytuje své služby bezplatně a pro objednání není nutné žádné odborné doporučení. Klient může na vlastní žádost být veden i zcela anonymně. Všichni pracovníci poradny jsou vázáni mlčenlivostí, výjimkou jsou situace přesně vymezené zákonem.

V průběhu roku 2020 a 2021 muselo dojít k omezení provozu poradny z důvodu vládních opatření proti šíření nemoci Covid-19. V určitém období mohly být schůzky s klienty konány výhradně prostřednictvím telefonního hovoru či video komunikace prostřednictvím internetového připojení.

3.5 Soukromé psychologické poradny

Soukromé psychologické poradenství a diagnostika je vázaná živnost na základě Živnostenského zákona č. 455/1991 Sb., podmínkou je prokázání odborné kvalifikace, a to vysokoškolského vzdělání ve studijním oboru psychologie. V případě jednooborového studia 1 rok praxe v oboru a v případě víceoborového studia 3 roky praxe v oboru. Jednotlivé vázané živnosti jsou uvedeny v Nařízení vlády č. 278/2008 Sb. o obsahových náplních jednotlivých živností. Dle tohoto Nařízení u živnosti Psychologické poradenství a diagnostika se uvádí, že je tato „*činnost zaměřená na překonání psychologických problémů jedince a rozvoj jeho osobnosti. Pomoc dětem a mládeži s poruchami chování, zdravotně postiženým, při volbě povolání, dále pak poradenství manželské, sportovní a jiné. Využívání relaxační techniky při pedagogicko-psychologickém poradenství, jako doplňkové služby, nikoliv však s terapeutickým cílem či efektem*“.

V Liberci je několik soukromých poradenských zařízení zaměřených na poskytování psychologického poradenství a terapie. V rámci průzkumné části práce bylo osloveno pět poradenských pracovišť, která se, dle uveřejněných informací na svých internetových stránkách, zaměřují na rodinnou terapii nebo psychologické

poradenství pro děti s poruchami chování, rodiče dětí s poruchami chování a jejich rodinné příslušníky. Těmito soukromými poradnami jsou:

- Psychologická poradna Nasloucháme, Liberec.
- Psychologické centrum Liberec, s. r. o.
- Psychologické poradenství – Mgr. Jaroslava Kodýtková, Liberec.
- Psychologické poradenství – Mgr. Hana Kynkorová, Liberec.
- Vzdělávací a psychoterapeutické centrum Inspirace, Liberec.

Na zasláný vysvětlující dopis k průzkumnému šetření, který byl doplněn dotazníkovými otázkami zaměřenými především na dostupnost poskytovaných služeb z hlediska časového, doplněno o aktuální ceník služeb, odpověděla dvě soukromá poradenská zařízení. Ta byla následně zařazena do průzkumné části bakalářské práce. Jedná se o psychologické poradenství pro děti a dospělé poskytované Mgr. Jaroslavou Kodýtkovou a Mgr. Hanou Kynkorovou.

Soukromá poradna Mgr. Jaroslavy Kodýtkové v Liberci se zaměřuje mimo jiné na kineziologii a psychologické poradenství pro děti i dospělé. Na svých webových stránkách www.kodytkova.cz specifikuje nabídku psychologické práce s dětmi. Uvádí, „že pro účinnou pomoc dítěti bývá nutné do procesu terapie začlenit také minimálně jednoho z rodičů, neboť spravovat dítě bez toho, aby se spravila celková situace v rodině by nebylo účinné“. Využívá ve své praxi také Kineziologii One Brain v zastoupení rodičů, která spočívá v propojení rodiče s dítětem do 10 let. Po absolvování terapie dochází k zlepšení potíží dítěte a rodič se následně lépe dokáže vcítit do pocitů svého dítěte.

Soukromé psychologické poradenství pro děti i dospělé Mgr. Hany Kynkorové poskytovalo „poradenství pro rodiče při výchovně obtížných situacích jako jsou: neposlušnost dítěte, vzdor (větší než je běžná norma), zvláštnosti v chování dítěte jako strachy, nespavost, sebepoškozování a další“ (www.kynkorova-psycholog.cz). Provádělo psychologické vyšetření dětí a dospívajících včetně třeba stanovení poruchy ADHD či vyšetření školní zralosti před nástupem do základní školy.

Během zpracování praktické části bakalářské práce došlo ke zjištění, že v rámci omezování šíření virového onemocnění Covid-19 a vyhlášení nouzového stavu vládou, na jaře a pak i na podzim roku 2020, má negativní dopady do výkonu soukromých odborných poradenských zařízení. Právě Mgr. Hanu Kynkorovou vedla

nejistá situace k rozhodnutí, soukromou praxi raději omezit a do budoucna nastoupit do trvalého pracovního poměru v rámci jiného poradenského zařízení. Dobrou zprávou je, že kvalifikovaná a zkušená osobnost zůstává nadále pracovat v oblasti poradenství a podpory rodičům a dětem se speciálními vzdělávacími potřebami.

3.6 Specializované telefonní a internetové poradny

Prvotní poradenské podpory při hledání pomoci či možností řešení problémů s chováním dětí může poskytnout poradenství prostřednictvím telefonní linky nebo internetového připojení. Služby telefonické krizové pomoci jsou poskytovány podle Zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách.

Pracovníci poskytující poradenství prostřednictvím telefonického nebo internetového připojení *„jsou pro práci speciálně vyškoleni. K potřebné kvalifikaci pracovníka patří akreditovaný kurz telefonické krizové intervence a školení v chatovém a internetovém poradenství. Tento typ poradenství má své výhody i nevýhody. Výhodou pro klienta je zaručení anonymity. Současné technické prostředky umožňují on-line komunikaci. V této formě poradenství najdeme též určitá rizika, jako například technické problémy, zneužití účtu, vícesměnná komunikace s rizikem neporozumění“* (Procházka, a kol. 2014, s. 26).

Do průzkumné části byly zahrnuty telefonní linky zaměřené prioritně na poskytování poradenství pro rodiče dětí, kteří potřebují řešit výchovné problémy svých dětí. Hledají možná řešení své stávající neutěšené situace v rodinném prostředí související s chováním a emocemi jejich dětí a přesně nevědí na jaké konkrétní poradenské pracoviště je vhodné se nejdříve obrátit. Často rodiče musí překonat vlastní strach a obavy z narušení svého soukromí, aby kontaktovali a později navštívili poradenské zařízení. Potřebnou anonymní konzultaci a sdílení problémů mohou provést rodiče formou telefonního hovoru nebo elektronické komunikace s proškolenými odborníky se zkušenostmi v daném oboru. Mezi anonymní linky specializující se na problematiku rodičovství byly zařazeny:

- Linka důvěry Liberec, telefonní spojení: 485 177 177 a 606 450 044.
- Rodičovská linka, telefonní spojení: 606 021 021.
- Linka pro rodinu a školu, telefonní spojení: 106 000.

Linka důvěry Liberec je provozována za podpory Libereckého kraje. Jejím zřizovatelem je Centrum intervenčních a psychosociálních služeb Libereckého kraje. Poskytována je telefonická krizová intervence na telefonních číslech: 485 177 177 a 606 450 044. Dále lze využít poradenství prostřednictvím elektronické pošty zasláné na e-mail: pomoc@linka-duvery.cz nebo na kontaktní formulář na internetových stránkách, www.linka-duvery.cz, v záložce „napište nám“: *„Poslání Linky důvěry Liberec je poskytovat Telefonickou krizovou pomoc (dle zákona č. 108/2006 Sb.) na přechodnou dobu osobám, které se nacházejí v situaci ohrožení zdraví či života nebo v jiné obtížné životní situaci, kterou dočasně nemohou řešit vlastními silami.“* Na stránkách Linky důvěry Liberec (www.linka-duvery.cz) jsou dále uvedeny cíle poskytovaných služeb mezi něž patří: *„uklidnění uživatele, nabídnutí pomoci či předání informací o navazujících službách“.*

Rodičovská linka vznikla díky aktivitě Sdružení Linka bezpečí, které reagovalo na potřebu rodičů, kteří se stále častěji obraceli na Linku bezpečí pro děti. Jde o sociální službu dle Zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb. Poskytována je krizová pomoc a poradenství na telefonním čísle: 606 021 021. K dispozici je dále možné využít poradenství prostřednictvím elektronické pošty na e-mailu: pomoc@rodicovskalinka.cz. Na stránkách www.rodicovskalinka.cz je i odkaz na chat, který *„je zpřístupněn každou neděli od 9 do 13 hodin. Maximální délka chatu je 90 minut v jednom dni“.*

Na webových stránkách, www.rodicovskalinka.cz, se nejen rodiče mohou dočíst o poslání poradenské linky, stanovených cílech a na jakou problematiku se specializují. *„Posláním Rodičovské linky je poskytovat krizovou pomoc a základní sociální poradenství rodičům a jiným rodinným příslušníkům, pedagogům a ostatním, kteří jednají v zájmu dětí, a tím mnohostranně posilovat rodinu a její příslušníky, předcházet negativním jevům v rodině.“* Cílem je pak prostřednictvím *„krizové pomoci a základního sociálního poradenství řešit nepříznivou situaci, která se týká dětí, a zároveň zůstat součástí přirozeného místního společenství a žít běžným způsobem“.* Mezi zásady Rodičovské linky patří anonymita, kdy se nezobrazuje telefonní číslo volajícího. Je zachována mlčenlivost pracovníků linky o obsahu hovoru. Dobrovolnost spočívá v tom, že klient může kdykoli hovor ukončit a dále

o nehovořit. Když klient položí telefon během hovoru, není následně linkou kontaktován k dokončení hovoru či poskytnutí doplňujících informací.

Linka pro rodinu a školu poskytuje telefonickou krizovou pomoc. Provozována je zapsaným ústavem Cesta z krize. Dle pověření MPSV byla zařazena mezi veřejně podporované sociální služby s celostátní a nadregionální působností. Telefonní a internetové poradenství poskytuje tým kvalifikovaných profesionálů s praktickými zkušenostmi s poskytováním pomoci lidem v krizové situaci. Telefonní linka 116 000 je současně evropskou krizovou linkou pro rodiny, příbuzné, pedagogy a veřejnost. Poskytována je služba pomoci a podpory na telefonním čísle: 160 000. V rámci poradenské podpory nabízejí také možnost on line internetové komunikace na svých webových stránkách, www.linkaztracenedite.cz, přes chat. Linka pro rodinu a školu na svých internetových stránkách uvádí, že chce pomáhat *„rodinám, dětem a dospělým najít východisko ze situací, které momentálně nejsou schopni zvládat sami“*. Dále deklarují: *„Vyslechneme vás, podpoříme, odborně poradíme!“*

Uvedená webová stránka, mimo jiné, také odkazuje na novou službu, kterou společnost Cesta z krize provozuje. Jedná se o Linku první psychické pomoci na čísle: 116 123.

4 Průzkumné šetření

Teoretické poznatky jsou podpořeny průzkumným šetřením formou dotazování v odborných zařízeních poskytujících poradenskou podporu a pomoc dětem s poruchami chování a jejich rodičům v Liberci. Průzkumné dotazování bylo provedeno v období října 2020. Uvedeny jsou dále informace poskytované na internetových stránkách institucí a poraden do března 2021. Dále v období ledna a března 2021 bylo provedeno dotazování s pedagogickými pracovníky z menší základní školy v Liberci, kteří tvoří tým školského poradenského pracoviště. V rámci průzkumu byl zaznamenán rozhovor s rodičem dítěte s poruchou chování, který z důvodu trvalého bydliště v Liberci využívá poradenská pracoviště v tomto městě. Především vzhledem k protiepidemiologickým opatřením od března 2020 byla do průzkumné části zahrnuta nabídka podpory rodičům v náročné životní situaci poskytovaná formou telefonního hovoru či prostřednictvím elektronických médií.

4.1 Cíle šetření a průzkumné otázky

Praktická část této práce je zaměřena na dotazování, především v zařízeních zaměřených na poradenství a podporu rodičům dětí s poruchami chování, v zařízeních přímo zaměřených na diagnostiku i péči o děti s poruchami chování a následném zpracování získaných odpovědí. **Cílem šetření bylo zjistit, jak dostupná, je rodičům dětí s poruchami chování poradenská podpora v Liberci.** Na dostupnost bylo nahlíženo z hlediska časového u všech zařízení. Finanční náročnost pro rodiče byla zahrnuta do průzkumu v soukromých poradnách, včetně ceny hovoru při využití telefonních poradenských služeb.

Z důvodu omezení osobního kontaktu, byla poradenská pracoviště a zařízení oslovena formou elektronického dopisu, jehož součástí byl dotazník s otevřenými otázkami zaměřenými na zjištění, zdali skutečně oslovené zařízení poskytuje poradenskou podporu zaměřenou na podporu rodičům dětí s poruchami chování a na průzkum časové dostupnosti poskytované poradenské podpory rodičům dětí s poruchami chování. V soukromých zařízení byl dotazník doplněn otázkou týkající se ceny poskytovaných služeb. Z důvodu navržení možných nápravných opatření

v následující části bakalářské práce byl položen dotaz zaměřený na zjištění příčin, které brání zařízení poskytnout poradenskou podporu v bližším časovém horizontu.

Všechna poradenská zařízení byla oslovena prostřednictvím elektronické pošty dne 10. října 2020 zaslaným úvodním vysvětlujícím dopisem. Přílohu tvořil dotazník s otevřenými otázkami. Dále byly provedeny rozhovory s výchovným poradcem a metodikem prevence v rámci jedné menší základní školy v Liberci, která má kapacitu do 370 žáků.

Průzkumné otázky byly zaměřeny na zjištění:

1. Která zařízení poskytují v Liberci poradenství v oblasti podpory rodičům dětí s poruchami chování, diagnostiku a terapii pro děti s poruchami chování nebo rodinnou terapii?
2. Jak je toto poradenství dostupné rodičům dětí s poruchami chování z hlediska doby objednání a jaká je jeho finanční náročnost?
3. Co je důvodem, že není možné v kratším časovém intervalu domluvit schůzku s rodičem dítěte s poruchou chování nebo vyšetření či diagnostiku dítěte vykazujícího poruchu chování?

Realizován byl rovněž rozhovor s rodičem dítěte s poruchou chování, který využívá pro optimální podporu při výchově a vzdělávání svého dítěte vhodných poradenských, zdravotnických a školských zařízení v Liberci.

4.2 Metody sběru dat

Pro účely této práce byla primárně vybraná metoda dotazování v zařízeních poskytující poradenskou podporu a pomoc dětem s poruchami chování a nebo zaměřujících se na rodinnou terapii v Liberci. V rámci omezení osobního kontaktu mezi osobami, byla zvolena forma elektronického rozhovoru pomocí dotazníku s otevřenými otázkami. Zaslán byl pomocí elektronické pošty také úvodní vysvětlující dopis všem poradenským zařízením. S pracovníky školského poradenského pracoviště, výchovným poradcem a metodikem prevence z liberecké základní školy, rovněž tak s rodičem dítěte s poruchou chování, bylo předem dohodnuto setkání s následným uskutečněním rozhovoru. Záznam rozhovorů byl zapisován.

4.2.1 Řešení etických otázek

V rozhovorech s rodiči dítěte s poruchou chování a se zaměstnanci školského poradenského zařízení v Liberci nejsou důvodu ochrany osobnosti, rodiny a dítěte uváděna přímo v bakalářské práci data, která by mohla vést k rozpoznání nezletilé osoby ani jeho rodinných příslušníků či k identitě respondentů. Poskytnutí rozhovoru předcházelo podepsání dohody o mlčenlivosti⁴ ze strany autorky bakalářské práce. Poskytnutí rozhovoru do průzkumné části práce bylo zcela dobrovolné.

Součástí úvodního dopisu i dotazníku, který byly zaslány odborným zařízením, je uváděno, že veškeré získané informace budou sloužit výhradně pro zpracování této bakalářské práce, která po obhájení bude veřejně přístupná. Soukromé údaje zůstávají důvěrné, anonymní a nebudou jiným způsobem zneužity. Účast v dotazování, a tedy i zapojení do průzkumu dostupnosti poradenských zařízení, byla zcela dobrovolná.

4.3 Popis a výběr respondentů

K průzkumnému šetření byla oslovena všeobecně známá zařízení v Liberci zaměřená na diagnostiku, poradenství a podporu dětem s poruchami chování a emocí, jejich rodičům a rodinným příslušníkům, včetně rodinné terapie. Jedná se o státní zařízení jako Pedagogicko-psychologická poradna v Liberci či Středisko výchovné péče Čáp, které je součástí Diagnostického ústavu Liberec, liberecká poradna pro rodinu a mezilidské vztahy i oddělení dětské a adolescentní psychiatrie v Krajské nemocnici Liberec. Mezi respondenty byli zahrnuti také pedagogičtí pracovníci vykonávající funkce výchovného poradce a metodika prevence v rámci školského poradenského pracoviště v jedné základní škole v Liberci.

Prostřednictvím internetové sítě byla vyhledána soukromá poradenská zařízení se sídlem v Liberci, která avizovala, že se zabývají psychologickým poradenstvím pro dětské klienty s poruchami chování, jejich rodiče nebo přímo rodinnou terapií. Následně bylo osloveno pět soukromých zařízení formou vysvětlujícího dopisu. Do průzkumného šetření se zapojily dvě soukromé poradny.

4 Dohoda o mlčenlivosti je uvedena v příloze 6.

Do průzkumu byly zahrnuty také specializované telefonní linky zaměřené na poradenskou podporu rodičům v náročné životní situaci, kteří potřebují pomoci v oblasti výchovy dětí. Vybrány byly linky na základě jejich prezentace na vývěskách v poradenských zařízeních (PPP Liberec, SVP Liberec) a úřadech zaměřených na dohled nad péčí o nezletilé (například oddělení kurátorské činnosti v budově Uranu) nebo podporovaných Libereckým krajem.

4.3.1 Školské poradenské pracoviště v základní škole v Liberci

Školské poradenské pracoviště je součástí každé školy nejen v Liberci. Jeho personální obsazení úzce souvisí s kapacitou žáků a případně se zaměřením školy. V rámci průzkumu byli osloveni dva pracovníci z menší základní školy v Liberci, kteří tvoří kompletní tým školského poradenského pracoviště na škole s kapacitou do 370 žáků. Oba pedagogičtí pracovníci vykonávají, mimo funkce výchovného poradce a metodika prevence, také pozici učitele na 2. stupni⁵.

Výchovný poradce má již dlouholetou zkušenost v oblasti výchovného poradenství a uvádí, že se počet žáků s výchovnými problémy neustále zvyšuje. Schůzku s výchovným poradcem lze sjednat téměř okamžitě. Je možné k řešení problémů žáka využít podporu prostřednictvím telefonního hovoru, elektronické pošty pomocí e-mailu a v současné době i elektronické komunikace on line přes tzv. Google meet. Důležitost spatřuje ve spolupráci s učiteli, metodikem rizikového chování, vedením a významně s institucemi zaměřenými na diagnostiku a podporu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami jako je například PPP či SVP. Rodiče, dle názoru výchovného poradce jsou informováni během třídních schůzek nebo prostřednictvím webových stránek školy o možnosti požádat o poradenskou podporu, ale spíše žádají o radu kolegové, tj. učitelé. Plnohodnotné poskytování podpory komplikovalo probíhající distanční vzdělávání mimo budovu školy a pracovní vytíženost rodičů. Rovněž je patrná ze strany rodičů lhostejnost k problémům vlastních dětí. Při výchově je dána dětem velká svoboda bez pravidel a cítit je neochota něco pro zlepšení situace udělat, po chvíli se rodiče vzdávají. Výchovný poradce poukazuje především na nedůslednost rodičů ve výchově žáků.

5 Přepis rozhovorů s výchovným poradcem a metodikem prevence tvoří přílohu 3 a přílohu 4.

Dalším osloveným odborníkem byl učitel základní školy, který vykonává zároveň funkci metodika prevence rizikového chování, jehož činnost v této funkci je zaměřena na práci s žáky s poruchami chování a jejich zákonnými zástupci. Jde o mladého učitele, který má v paměti čerstvé informace získané během nedávno ukončeného studia. Stěžejní část své práce jako metodika prevence spatřuje ve snaze zamezit vzniku rizikového chování prostřednictvím primární prevence formou besed, osvěty a budování kvalitního školního klimatu. Myslí si, že rodiče jsou informováni o možnosti požádat školu o poradenskou podporu. Ze strany rodičů přetrvává nedůvěra ke škole jako k otevřené instituci, která se snaží s rodiči spolupracovat. S tím souvisí také špatná komunikace mezi školou a rodiči, což často vede k pozdnímu zahájení řešení rizikového chování žáka. Z pohledu metodika poskytování plnohodnotné podpory rodičům žáků s poruchami chování nejvíce komplikují rodiče těchto žáků, protože v případě dobrého rodinného zázemí se vždy dá najít východisko. Shodně jako s výchovným poradcem je možné sjednat schůzku s metodikem prevence do 3 dnů pracovních dnů od požádání.

4.3.2 Pedagogicko-psychologická poradna Liberec

PPP je školské poradenské zařízení pro děti, jejich rodiče a učitele. Nachází se v Liberci na adrese: Truhlářská 3. Telefonní kontakt: 482 710 517, 485 105 522. Elektronická pošta, e-mail: pppliberec@volny.cz. Internetové, webové, stránky: www.pppliberec.cz

Dle vyjádření poradny z 19. října 2020 se zaměřují na nastavení možnosti podpory žáka ve vzdělávání. PPP pracuje metodicky se školami, učiteli, asistenty pedagoga a poskytuje metodickou podporu rodičům a konzultace. Vytvářeny jsou podklady pro vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami. Jde o doporučované školské poradenské zařízení pro děti předškolního a školního věku s poruchami chování, které mají vliv na jeho vzdělávání. PPP úzce spolupracuje se SVP, které se primárně zaměřuje na práci se žáky s poruchami chování. Náplní PPP je spíše nastavení podpory žákovi: doporučení opatření do školy, která povedou k naplnění speciálních vzdělávacích potřeb žáka. Dále je uvedeno, že bez intenzivní etopedické péče (terapeutické a výchovné) a bez spolupráce s rodinou se nedá

očekávat zmírnění projevů poruch chování. Proto je nutné individuální vedení dítěte např. v SVP nebo v individuální péči etopeda v rámci PPP či jinde.

Objednací doba je zhruba 3 měsíce (v období zvýšeného zájmu o služby se může prodloužit). Jde o zákonnou lhůtu na poskytnutí poradenské služby, zejména na diagnostiku, kterou je nutno plánovat. Jedná se totiž o komplexní diagnostiku, která zahrnuje vyšetření psychologem a speciálním pedagogem.

Nejedná-li se o diagnostiku, ale spíše o konzultaci, projednání možností, metodickou podporu, nasměrování na spolupráci např. s jiným specializovaným zařízením apod. a vyžaduje-li případ včasnou konzultaci, je termín stanoven dle akutnosti požadavku, třeba do týdne až 14 dnů.

Doporučení pro úpravu vzdělávání, což je 95% požadavků o službu, jsou čekací lhůty v zákonných termínech.

4.3.3 Středisko výchovné péče ČÁP v Liberci

Součástí Dětského diagnostického ústavu v Liberci je SVP Čáp, které sídlí na adrese: Na Výšinách 451/9. Telefonní kontakt: 482 750 807, 482 757 275, 728 145 169. Elektronická pošta, e-mail: info@svp-lbc.cz. Internetové, webové, stránky: www.svp-lbc.cz.

Dle informací poskytnutých dne 25. října 2020 vedoucí střediska, se zařízení specializuje na děti s poruchami chování, které však ještě nejsou tak vážného charakteru, aby jim byla nařízena ústavní výchova a došlo k umístění v dětském diagnostickém ústavu. Poskytují poradenství ambulantní formou. V případě vyhodnocení, že ambulantní forma péče je přesto stále nedostačující, nabízí se klientům dobrovolný dvouměsíční diagnosticko-terapeutický pobyt.

Po prvním telefonické kontaktu se zákonným zástupcem či osobou odpovědnou za výchovu se do 14 dnů koná vstupní konzultace se sociální pracovnící střediska, bez přítomnosti dítěte. Je zde určen klíčový pracovník (speciální pedagog), který bude dále s rodinou pracovat. Další termín společného setkání i s dítětem je přibližně za 2 týdny, dle vytíženosti odborného pracovníka. Dítě se dostává do péče SVP asi za 1 měsíc od objednání. V případě krizové intervence přichází rodina přímo ke klíčovému pracovníkovi a termín setkání je většinou do týdne.

V kratším časovém intervalu nešlo ambulantní schůzku domluvit, jelikož SVP se dlouhodobě nacházelo v personálním podstavu. Na ambulanci byl více než rok poptáván psycholog a speciální pedagog na poloviční úvazek. Proto nebylo v možnostech stávajícího personálního obsazení přijímat nové klienty do péče. Klienti pak dostávali od pracovníků střediska kontakty na jiná odborná pracoviště. Pobytové oddělení přijímalo klienty v průběhu celého školního roku.

V úvodu školního roku 2020/2021 proběhla transformace stávajícího personálu. Ambulantní oddělení od října 2020 přijalo nového speciálního pedagoga na plný úvazek, aby SVP mohlo plnit poptávku po službách. Ambulantní část střediska zůstala bez psychologa. Klienti s potřebou péče dětského psychologa, byli nasměrováni na jiná odborná pracoviště. Pobytové oddělení bylo dostatečně personálně zajištěno.

4.3.4 Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy Liberec

Centrum intervenčních a psychosociálních služeb Libereckého kraje provozuje Poradnu pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy v Liberci na adrese: Dvorská 445/10. Telefonní kontakt: 485 103 190, 485 108 866, 606 167 312. Elektronická schránka, e-mail: info@rpliberec.cz. Internetové, webové, stránky: www.rpliberec.cz.

Dle sdělení poskytnutých dne 12. října 2020 vedoucím poradny se na zařízení může obrátit každý bez ohledu na věk, kdo potřebuje řešit partnerské nebo manželské vztahy, rozvodové či porozvodové situace, obtížné situace a vztahy v rodinách a při výchově dětí, obtíže v širších mezilidských vztazích a jiné osobní problémy.

Objednací lhůty do poradny se pohybovaly kolem 6 týdnů. U každého odborného pracovníka se termíny liší. V kratším čase lze objednat, pokud některý klient náhle termín odřekne. Délka objednacích lhůt je ovlivňována aktuálním personálním obsazením poradny, kdy dlouhodobě chyběli dva pracovníci. Zároveň práci s dětmi s poruchami chování či rodinami neposkytují všichni pracovníci. Poradnou je raději doporučována návštěva specializovaného zařízení, kterým je v Liberci SVP Čáp.

4.3.5 Dětské a adolescentní oddělení psychiatrie Krajské nemocnice Liberec

V rámci KNL je samostatné oddělení dětské a adolescentní psychiatrie, které sídlí v Liberci mimo hlavní areál nemocnice na adrese: Školní 430. Telefonní kontakt: 485 313 515. Elektronická schránka, e-mail: nemlib@nemlib.cz. Internetové, webové, stránky: www.nemlib.cz.

Dle vyjádření primářky dětského a adolescentního oddělení KNL z 13. října 2020 je v rámci ambulantní péče prováděna diagnostika a léčba poruch chování, dále hospitalizace a medikace. O letních prázdninách se realizují terapeutické léčebné pobyty pro děti s diagnostikovaným psychickým onemocněním.

Čekací doba v případě objednání je přibližně 2 měsíce. Schůzku lze domluvit v dřívějším termínu pouze v akutních případech (například pokud pacient aktuálně ohrožuje sebe nebo své okolí, má sebevražedné myšlenky, psychotické příznaky, závažný průběh poruch příjmu potravy...). Dle vyjádření má jinak Česká republika už dlouhodobě nedostatek ambulantních dětských psychiatrů, ale současně také stále narůstá počet nových dětských a adolescentních pacientů.

4.3.6 Psychologické poradenství – Mgr. Jaroslava Kodýtková

Psychologické poradenství pro děti i dospělé poskytuje Mgr. Jaroslava Kodýtková v Liberci na adrese: U Sila 1201. Telefonní kontakt: 721 979 708. Elektronická schránka, e-mail: kodytkovaj@seznam.cz. Internetové, webové, stránky: www.kodytkova.cz

Na základě sdělení Mgr. Kodýtkové ze dne 14. října 2020 provádí psychologickou práci s dětmi, kineziologii One Brain v zastoupení s rodiči dětí do 10 let a psychologické poradenství dospělým.

Objednací lhůty na terapie jsou kolem 1 měsíce. Pokud může klient jen odpoledne bývá to i déle, protože odpoledních termínů není tolik jako těch ranních. Někdo se na řadu může dostat dříve, pokud se jiný klient odhlásí. Uvolněný termín je nabídnut tomu, kdo už na terapii čeká a ne tomu, kdo právě zavolá. Poradnu navštěvují klienti, kteří mají velkou motivaci ke změně, sezení se hradí. Jsou nejen z Liberce, ale také jiných částí kraje, z Mladoboleslavska nebo Prahy. Není klasickým terapeutem, mezi klienty, kteří mají zájem si vybírá ty, kteří chápou, že pokud se má

vyřešit problém dítěte, je nutné zapojení celé rodiny, která je ochotná na sobě dále pracovat. Při splnění této podmínky to jde dobře a jsou patrné výsledky.

Cena terapeutického sezení v trvání 3 hodin, aby bylo možné problém zpracovat komplexně ve všech souvislostech a dostatečně pro trvalé zlepšení, činí 2 400 Kč k 10. říjnu 2020.

4.3.7 Psychologické poradenství – Mgr. Hana Kynkorová

Psychologické poradenství pro děti i dospělé poskytuje Mgr. Hana Kynkorová v Liberci na adrese: Továřský vrch 1358/3. Telefonní kontakt: 723 952 110. Elektronická schránka, e-mail: hana.kynkorkova@seznam.cz. Internetové, webové, stránky: www.kynkorkova-psycholog.cz

Dle informací Mgr. Kynkorové ze dne 11. října 2020 bylo poskytováno poradenství v oblasti zvláštností v chování dítěte či při jeho neurotických projevech apod. Dále v oblasti školské problematiky a psychologického vyšetření dětí a dospívajících, včetně vyšetření školní zralosti.

Možnost objednání první schůzky bylo do 10 dnů, někdy i dříve podle aktuální vytíženosti. Záleželo na ochotě klienta přizpůsobit se prvnímu volnému termínu např. v dopoledních hodinách. Kratší termín nebýval možný v měsících březen až červen, kdy bylo nejvíce zakázek na vyšetření dětí ohledně školské problematiky, kdy zpráva sloužila jako podklad k nastavení podpůrných opatření ve škole. Uvedené však neplatilo na jaře 2020 v době trvání opatření proti Covid-19.

Ceny poskytovaných služeb platné od 1. 12. 2019:

- První konzultace v trvání 90 minut: cena 900 Kč.
- Následující konzultace v trvání 60 min: cena 600 Kč.
- Psychologické vyšetření žáka: cena celkem Kč 2 500.
- Psychologické vyšetření předškoláka (od 4 let): cena celkem Kč 1 700.
- Zpráva samostatně v trvání cca 60 minut: cena Kč 400.
- Víkendové a sváteční ceny služeb: cena navýšena o 50 %.
- Prodloužení konzultace na přání klienta, trvání 20 minut, cena Kč 200.

Závěrečná poznámka paní magistry k zaslanému dotazníku, reagovala na aktuální epidemiologickou situaci, kdy byla nucena, po ukončení prováděného průzkumu, do budoucna své soukromé poradenství pozastavit a nastoupit raději do trvalého pracovního poměru.

4.3.8 Linka důvěry Liberec

Telefon: 485 177 177 a 606 450 044. Elektronická schránka, e-mailová adresa: pomoc@linka-duvery.cz. Internetové, webové stránky: www.linka-duvery.cz.

Telefonní poradenská Linka důvěry Liberec poskytuje služby telefonické krizové intervence non stop, tj. 24 hodin denně na telefonních číslech: 485 177 177 a 606 450 044. Cena hovoru je dle ceny operátora volajícího. Dále lidé mohou využít poradenství formou napsání elektronické pošty na e-mailovou adresu: pomoc@linka-duvery.cz nebo na internetových stránkách www.linka-duvery.cz napsat přes kontaktní formulář, který je umístěn v záložce napište nám. Písemná odpověď je poradnou zaslána do maximálně 5 dnů.

4.3.9 Rodičovská linka

Telefon: 606 021 021. Elektronická schránka, e-mailová adresa: pomoc@rodicovskalinka.cz. Internetové, webové stránky: www.rodicovskalinka.cz.

Telefonní hovory na čísle 606 021 021 jsou zpoplatněny jen dle tarifů operátorů. Telefonní poradnu je možno využít vždy od pondělí do čtvrtka od 13 do 21 hodin. A v pátek od 9 do 17 hodin. Mimo tyto časy je klientovi sdělena záznamníkem provozní doba linky. Pokud je linka obsazená, klient je odkázán záznamníkem na pozdější zavolání. Na stránkách je, pro naléhavé případy, uveden i odkaz na Linku bezpečí: 116 111, která je v provozu 24 hodin denně a zdarma.

E-mailová adresa: pomoc@rodicovskalinka.cz je stále k dispozici pro psaní dotazů. Odpověď je zpracována do tří pracovních dnů. Z toho důvodu, pro akutní případy se zasílá, ihned při doručení, automatická odpověď s kontaktem na Rodičovskou linku a na další služby krizové pomoci.

Na stránkách www.rodicovskalinka.cz je také odkaz na chat, jako elektronickou komunikaci v aktuálním čase, který je zpřístupněn každou neděli od 9 do 13 hodin. Maximální délka chatu je 90 minut v jednom dni.

4.3.10 Linka pro rodinu a školu

Telefon: 160 000. Elektronická schránka, e-mailová adresa: 116000@cestazkrize.net. Internetové, webové stránky: www.linkaztracenedite.cz a www.cestazkrize.net.

Telefonická krizová pomoc na Lince pro rodinu a školu je poskytována na telefonním čísle: 116 000. Jde s linkou pro rodiny, příbuzné, pedagogy a veřejnost. Služba je anonymní, zdarma a nepřetržitě 24 hodin denně. Na webových stránkách www.linkaztracenedite.cz dále nabízejí možnost on line elektronické komunikace přes chat na svých webových stránkách. Řešit problémy, které souvisí se školou a rodinou lze s odborníkem každý den od 15:00 do 18:00 hodin. Případně je možné napsat přes elektronickou poštu na e-mailovou adresu: 116000@cestazkrize.net. Odpověď je odeslána do 5 pracovních dnů.

4.4 Souhrnný přehled poradenských zařízení k 10.10.2020

Poradenská služba	Doba objednání (nejbližší termín)	Placená služba	Omezení služeb (Covid opatření)
Školní poradenské pracoviště v ZŠ	Do několika dnů.	Ne.	Ano.
Pedagogicko-psychologická poradna, Liberec	Do 2 týdnů akutní případ, 3 měsíce diagnostika poruchy.	Ne.	Ano.
Středisko výchovné péče Čáp, Liberec	Do 14 dnů s rodiči, za další 2 týdny s dítětem.	Ne.	Ano.
Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, Liberec	Asi 6 týdnů.	Ne.	Ano.
Dětském psychiatrickém oddělení nemocnice Liberec	Asi 2 měsíce.	Ne.	Ano.
Mgr. Hana Kynkorová – psychologické poradenství pro děti i dospělé, Liberec	Zpravidla 10 dnů, někdy i 2 až 4 dny.	Ano.	Ano.
Mgr. Jaroslava Kodýtková, Liberec	1 měsíc.	Ano.	Ano.
Linka důvěry Liberec	Nepřetržitý provoz. El. pošta odpověď do 5 pracovních dnů.	Ano.	Ne.
Rodičovská linka	Hovor: pondělí až čtvrtek od 13:00 do 21:00 h., pátek od 9,00 do 17,00 h. Chat: neděle od 18:00 do 22:00 h. El. pošta: odpoví do týdne.	Ano.	Ne.
Linka pro rodinu a školu	Nepřetržitý provoz. Elektronická pošta. Chat: denně od 15:00 do 18:00 h.	Ne.	Ne.

5 Diskuze

Poskytování poradenské podpory v Liberci pro rodiče dětí s poruchami chování a zaměřených také na akutní řešení problémů s dítětem, jeho diagnostiku a další vhodnou terapii je specializovanými zařízeními zajišťováno. Všechna poradenská zařízení také často spolupracují i s pedagogickými pracovníky žáků s poruchami chování. Pro zlepšení situace je nutná intenzivní spolupráce rodiny s poradenským zařízením a také se školským zařízením, které dítě s poruchou chování navštěvuje. Ze strany rodičů však spíše přetrvává odstup a nedůvěra ke škole a pedagogickým pracovníkům.

Z časového hlediska se každé zařízení snaží pomoci v co nejbližším termínu. Pokud jde o konzultaci s odborným pracovníkem, lze schůzku sjednat i v řádu dnů. Ve státních poradenských zařízeních u nových případů, kdy je potřeba provést diagnostické vyšetření dítěte, je objednávací doba v horizontu 2 až 3 měsíců, ale v určitém období to může být i déle. Soukromá zařízení mají snahu poskytnout terapeutické setkání i dříve. Poradna pro rodiny, manželství a mezilidské vztahy doporučuje, při řešení poruch chování dětí, obrátit se na zařízení zaměřené právě na práci s dětmi s poruchami chování a jejich rodiny, kterým je v Liberci SVP Čáp.

Tvorbu práce ovlivnila celosvětová pandemie onemocnění, která změnila do té doby standardní sociální chování. V ČR byla od března 2020 vydána nařízení a různá opatření z důvodu zamezení šíření nemoci Covid-19. Jejich vlivem došlo k omezení osobního kontaktu mezi lidmi, s institucemi a zařízeními. Některé poradenské služby po určitou dobu nebyly občanům vůbec k dispozici. Následně instituce přešly do režimu distančního kontaktu, asynchronního či synchronního kontaktu, či komunikace přes elektronická média. Psaní elektronickou poštou nebo telefonní hovor se stal jedinou možností, jak komunikovat s okolím. Každá rodina však nedisponuje dostatečným technickým zázemím, ať se jedná o internetové připojení či vlastnictví potřebného elektronického zařízení, proto se pro ně stala možnost komunikace velmi omezená jen na svou nejbližší komunitu. Medializované informace o pandemii ještě výrazně více vytvořily psychický tlak na rodiče, jelikož v mnoha případech má zásadní vliv na finanční situaci rodin. Rodič žáka s projevy poruchy chování, který navíc musel zajistit po dobu i mnoha měsíců distanční

vzdělávání svého dítěte s omezeným přístupem k sociálnímu kontaktu se dostal do ještě náročnější životní situace. Zvláště jedná-li se o žáka s poruchou chování projevující se výrazněji v rodinném prostředí. Vlivem postupného rozvolňování, kdy je prováděno pravidelné testování a lidé jsou postupně více očkováni, žáci se vrací k běžné výuce do škol, rodiče do svého zaměstnání a společenská situace se zklidňuje. I v Liberci některé neziskové a zájmové organizace přicházejí s nabídkou nových poradenských služeb na doučování žáků a na využívání bezplatných příměstských letních táborů pro děti ze sociálně nepodnětného prostředí.

Pro zodpovědného rodiče, který ve svém okolí nemá zkušenost s řešením problematiky poruch chování dětí, je nejnáročnější překonat obavy, stud a strach z opovržení a „nálepkování“. S ubíhajícím časem narůstá u takového rodiče pocit vlastního selhání, který často ovlivňuje další vztahy s blízkou a širší rodinou a přáteli. Zároveň vede k jakési izolovanosti celé rodiny, protože se rodič obává, že si ostatní všimnou nevhodných projevů, které jejich dítě má. Rodiče dítěte s projevy poruchy chování často také přehodnocují svou roli rodiče a způsobilosti ji nadále vykonávat. V tuto chvíli je dobré, když najdou rodiče tolik potřebnou podporu, povzbuzení, dobrou radu nebo oporu v širší rodině, u prarodičů, v dobrých přátelích, ve víře, v hezkých sousedských vztazích. Snáze pak pochopí, že není dehonestující ani osobní prohrou požádat o pomoc. Je známkou dospělosti a správného úsudku přijmout, že nemusí rodič vědět a znát vše. Důležité je v náročné životní situaci si uvědomit, jaké jsou potřeby dětí s poruchami chování a zároveň, jaké jsou potřeby jejich rodičů a co pro jejich naplnění lze udělat. Už jen ten pocit, že na vše není rodič sám, mu dá energii, problémy zvládnout o něco snáze. A i to období do první schůzky s odborným pracovníkem, v poradenském pracovišti či zařízení, se pak dá lépe zvládnout.

Do zodpovědné výchovy ze strany rodiče nepatří odsouvání problémů, lhostejnost, vyhýbání se povinností, shodně jako opačný extrém, tedy velmi důsledné, přísné až puntičkářské výchovné vedení s nedostatkem pocitu lásky, bezpečí a pochvaly za odvedenou práci. Během několika desetiletí z učebních osnov druhého stupně základní školy nějak vymizela péče o dítě a rodinná výchova, která doplňovala získané informace z rodinného prostředí. Přitom dobrá vzájemná vazba v prvních dvou letech dítěte je pro jeho zdárný vývoj klíčová.

6 Navrhovaná opatření

Všechna poradenská zařízení zaměřená na poradenskou podporu rodičům dětí jsou dostupná rodičům, kteří požádají o pomoc či poradenskou podporu. Čekací doby v případě objednání závisí především na akutnosti případu. Poskytnutí poradenské podpory formou rady či akutního řešení problému lze i v řádu dní. Pokud jde o diagnostiku a odborné vyšetření v poradnách je doba od objednání výrazně delší v řádu několika týdnů, spíše až měsíců.

V případě specializovaného pracoviště SVP Čáp bylo v rámci průzkumného šetření ze strany zařízení uváděno, že je nedostatek odborných pracovníků. SVP řeší situaci změnou organizační struktury a průběžným hledáním nových pracovníků na některé pozice. Přesto vznikla v minulém a tomto roce období, kdy byly poskytované ambulantní služby pro nové klienty omezeny. Noví klienti byli odkazováni na jiná SVP v rámci Libereckého kraje. Je na zvážení, zdali by s nárůstem počtu klientů SVP nebylo vhodné více rozšířit počet kvalifikovaných zaměstnanců zaměřených na poskytování služeb v ambulantních poradnách. Zvláště, pokud nadále trvá zvyšující se tendence výskytu poruch chování žáků, jak uvádí i výchovný poradce s 13letou praxí v průzkumné části bakalářské práce. Spolupráce SVP s vysokými školami a studenty v závěrečných ročnících by mohla vést k lepší efektivitě poskytovaných služeb občanům. Protiepidemická opatření způsobila omezení poskytovaných poradenských služeb jakými jsou vrstevnické skupiny a kluby, včetně setkávání rodičů dětí s poruchami chování v SVP Čáp. V této části lze doufat ve zlepšení vlivem postupného rozvolňování, průběžného testování a proočkování občanů.

S odkazem na názor metodika prevence, by bylo vhodné zvýšit důvěryhodnost školy a pedagogických pracovníků. Aby rodiče, kteří potřebují poskytnout radu ohledně svého dítěte, žáka, necítili obavu z možných následků za projevenou důvěru, tj. budoucí diskriminaci nebo zařazení žáka mezi „ty problémové“. Přispělo by k tomu, v rámci povinného vzdělávání pedagogických pracovníků, zařazení školení v oblasti komunikace a to všech pedagogických pracovníků včetně ředitelů až po asistenty pedagoga. S tím také souvisí potřeba dalšího doplňkového vzdělávání učitelů se zaměřením na práci s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří přicházejí do běžných základních škol vlivem integrace a inkluze.

Učitelé, kteří absolvovali, někdy i před mnoha lety, vysokoškolské studium na učitelství I. nebo II. stupně běžných základních škol, během svého studia nemuseli získat žádné znalosti v oblasti vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami včetně žáků s poruchami chování. Bohužel se učitelé nemuseli v rámci studia ani dalšího vzdělávání setkat s návodem, jak komunikovat a pracovat s rodinami dětí s poruchami chování. Právě tento přístup by bylo velmi vhodné změnit. Zlepšení vzájemných vztahů s rodinami žáků by mohlo mít pozitivní vliv na včasnost zahájení odborné péče, kterou také v rozhovoru zmiňují, jak metodik prevence, tak výchovný poradce. Rodič by při jednání s vysokoškolsky vzdělanými pedagogickými pracovníky v prostorách školy svého dítěte měl cítit důvěru a mít pocit bezpečí s tím, že je učitel jeho partnerem ve výchově a vzdělávání, nikoliv soupeřem nebo dokonce soudcem. Sami učitelé běžných základních škol, vzdělávající žáky s poruchami chování, jsou často zaskočeni projevy a chováním těchto žáků, mají snahu je vzdělávat, ale někdy to téměř nelze. Jejich práci by pomohla znalost alespoň psychologického minima z oblasti poruch chování a emocí u dětí.

Již při nástupu dítěte do povinného ročníku v mateřské škole nebo alespoň během zápisu do základní školy by měli být rodiče primárně přehledně seznámeni s nabídkou poradenské podpory v rámci školského poradenského pracoviště. Moderní technologie využívající připojení k internetové síti se stali součástí mnoha domácností, ale minimálně v rámci základních škol by měl být nadále brán ohled na rodiče a žáky, kteří nemají k těmto zařízením přístup. Bohužel i v dnešní době jsou lidé, kteří nemají doma ani v zaměstnání přístup k internetu a nebo jej neumějí vhodně využívat na vyhledávání potřebných informací. Dnes se upouští od používání klasických žakovských knížek, ale právě zde by mohly být uvedeny informace o nejbližším poradenském pracovišti a zařízení, PPP, SVP či SPC, tj. telefonní čísla, přesné adresy a zaměření daného pracoviště.

Uveřejňování informací na stránkách školy se postupně zlepšuje, je mnoho škol, které odkazují na poradny, přehledně mají k nahlédnutí primární preventivní program, kontakty na metodika prevence a výchovného poradce dané školy a pokud mají i školního psychologa, speciálního pedagoga či etopeda. Bohužel jsou v Liberci a blízkém okolí školy, kde nelze vyčíst na koho se v případě potřeby mají

zodpovědné osoby obrátit. Tento problém by mohl být v budoucnu umírněn právě tím, že by byla zařazena již výše zmiňovaná školení pro všechny pedagogické pracovníky včetně těch, kteří mají na starost školní webové stránky.

Závěr

Bakalářská práce se zaměřovala na zjištění, jak je v Liberci dostupná rodičům poradenská podpora, pokud jejich dítě má projevy nepřizpůsobivého či sociálně nežádoucího chování nebo mu již byla porucha chování diagnostikována.

V první kapitole je specifikováno, že za poruchu chování lze považovat maladaptaci, která u dítěte přetrvává déle nežli šest měsíců a intenzita je vyšší než v daném věku bývá obvyklé. Dále jsou popsány známé klasifikace poruch chování s počátkem v dětství a během dospívání dle jednotlivých oborů od medicínského, přes sociální k pedagogickému, včetně prognózy možného pozitivního či spíše negativního vývoje do dospělosti.

Druhá kapitola bakalářské práce se zabývala motivací rodiny hledat odbornou poradenskou podporu či pomoc a to z důvodu, jak naplnění potřeb dítěte s poruchou chování, zároveň také pro zmírnění dopadů stanovené diagnózy poruchy chování dítěte na jeho rodinné prostředí. Příznivě ovlivňuje situaci včasná a vhodně navržená péče odborných pracovníků poradenských pracovišť a zařízení, včetně navržení podpůrného opatření jakým může být i asistent pedagoga ve třídě s integrovaným žákem se speciálními vzdělávacími potřebami.

Ve třetí kapitole jsou popsána konkrétní specializovaná poradenská zařízení v Liberci, která poskytují podporu dětem s poruchami chování, jejich rodičům a rodinným příslušníkům. Často poskytují metodickou podporu také přímo pedagogickým pracovníkům. Jsou to školská poradenská pracoviště, která jsou v každé škole, pedagogiko-psychologická poradna a středisko výchovné péče. Diagnostiku, následnou terapii i medikamentózní léčbu poskytuje lékařské zařízení při KNL a to oddělení dětské a adolescentní psychiatrie. V Liberci se nachází rovněž poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, která napomáhá v případě krize v rodinných vztazích či během rozvodu. Pokud se jedná o podporu rodičům dětí s poruchami chování a těmto dětem, spíše se doporučuje navštívit specializovanější zařízení, kterým v Liberci je SVP Čáp. V Liberci jsou k dispozici rovněž soukromé psychologické poradny, jejich služby jsou hrazeny klientem. Což pro rodiče dětí může představovat vyšší finanční náročnost. Epidemiologické situace předchozího období vedla k výraznému omezení osobního kontaktu, proto byla mezi poradenské služby,

kteře poskytují poradenskou podporu a pomoc rodičům dětí s poruchami chování, zahrnutý specializované telefonní linky pro rodiče poskytující pomoc v akutní náročné životní situaci. Jejich předností je možnost využít jejich služeb téměř okamžitě.

Průzkumná část bakalářská práce se zaměřila na dostupnost poradenské podpory a to, jak z pohledu časové, tak finanční náročnosti. Cílem bylo zjistit, jak dostupná je poradenská podpora rodičům dětí s poruchami chování v Liberci. Pro zjištění nabídky poradenské podpory rodičům dětí s poruchami chování v Liberci a časového harmonogramu realizace poradenské schůzky, byla vybrána metoda dotazování v institucích poskytujících poradenskou podporu rodičům dětí s poruchami chování a jejich dětem. U telefonních poraden jsou zpracovány deklarované informace elektronicky uveřejněné na jejich webových stránkách.

Na základě průzkumné části lze říci, že v České republice je propracovaný systém podpory a to od diagnostiky poruch chování k poskytování poradenské podpory pro děti s již diagnostikovanou poruchou chování. Navazuje na něj současně nabídka poradenské podpory pro rodinné příslušníky dětí s poruchami chování. Všechna specializovaná zařízení často vzájemně spolupracují. Odborní pracovníci si uvědomují, že děti s poruchami chování mnohem více než jejich vrstevníci *„vytvářejí značné nároky na své okolí – rodiče, sourozence, příbuzné, kamarády i spolužáky a v neposlední řadě také pedagogy. Běžné pedagogické metody, které platí ve škole na ostatní děti, nefungují“*. Děti s poruchou chování právě *„udělají přesný opak, než se předpokládá, nepoučí se z chyb, nezmění se během několika návštěv u odborníka“* (Hutyrová, a kol. 2019, s. 15). Do procesu socializace dítěte s poruchou chování musí být rodiče velmi úzce zapojeni a podpořit ho mohou především důslednou výchovou a zodpovědným přístupem. Bohužel však právě laxní a benevolentní výchova přispívá k rozvoji poruch chování u dětí.

Všechna poradenská pracoviště a zařízení mají snahu maximálně pomoci v co nejbližším termínu. Konzultaci s odborným pracovníkem, lze realizovat do několika dnů. U ambulancí poraden je při diagnostickém vyšetření dítěte objednáací doba cca 2 až 3 měsíce. V určitém období, například před a během zápisů do prvních tříd, to může být déle. Soukromá zařízení mají snahu poskytnout terapeutické setkání i dříve, ale také mají své časové limity, navíc znamenají pro rodiče žáků větší finanční náročnost. Pro některé rodiče, například ty, kteří pobírají sociální dávky,

protože jsou nezaměstnaní nebo mají rodičovský příspěvek v době péče o dítě do 4 let věku, mohou být i finančně nedostupné. Někdy však právě finanční hledisko může vést k lepší motivovanosti rodičů v nastavených změnách pokračovat a brzy se nevzdávat.

Nejdůležitějším faktorem pro poskytnutí poradenské podpory je samotný rodič dítěte s poruchou chování, který je ochotný přiznat, že problém existuje a není ostudou požádat o poradenskou podporu a následně provést potřebné změny, které by pozitivně ovlivnili výchovu jejich dítěte. Není sobecké být spokojený rodič. Je dobré přijmout, že pro své dítě chci, aby jednou mohlo být plnohodnotnou autonomní bytostí. Člověkem, který bude šťastný a nemusí vždy splňovat všechny ideály, které si rodiče vysnili a které na ně společnost klade. Zároveň však bude schopno akceptovat všeobecně platné normy chování, najít svůj smysl života a mít dobré vztahy se svým okolím i se svou rodinou.

Přínos bakalářské práce spatřuji v potvrzení, že v Liberci je plnohodnotné spektrum poradenské podpory rodičům dětí s poruchami chování. Vzhledem k narůstajícímu počtu diagnostikovaných žáků s poruchami chování by bylo vhodné zvážit personální navýšení ambulantních služeb ve středisku výchovné péče, jako specializovaného zařízení pro děti a mladistvé s poruchami chování a jejich rodinné příslušníky v Liberci. Také neustálý nedostatek odborníků v oblasti dětské psychiatrie v rámci celé České republiky, přináší otázku, zda-li není o daný medicínský obor zájem nebo jaký přesný důvod tento stav způsobil. V další navazující práci by se dalo zaměřit na dlouhodobější průzkum zaměřený na účinnost poskytovaných poradenských služeb.

Seznam použitých zdrojů

CESTA Z KRIZE, 2018. *Pomáháme lidem, aby na své trápení nebyli sami*. In: cestazkrize.cz [online]. [vid. 10. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.cestazkrize.net/>

GJURIČOVÁ, Š., KUBIČKA, J., 2009. *Rodinná terapie. Systematické a narativní přístupy*. 2. doplněné a přepracované vydání Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-2390-7.

HELUS, Z., 2015. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2. přepracované a doplněné vydání Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-4674-6.

HUTYROVÁ, M. a kolektiv, 2019. *Děti a problémy v chování - Etopedie v praxi*. 1. vydání Praha: Portál. ISBN: 978-80-262-1523-3.

KALEJA, M., 2020, *Etopedická diagnostika. Distanční studijní text*. 1. vydání Opava: Slezská univerzita. ISBN: 978-80-7510-397-0.

KODÝTKOVÁ, J., 2012. *Mgr. Jaroslava Kodýtková, kinezilogie, psychologické poradenství* [online]. [vid. 10. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.kodytkova.cz>

KRAJSKÁ NEMOCNICE LIBEREC, 2020. *Oddělení dětské a adolescentní psychiatrie*. In: nemlib.cz [online]. [vid. 10. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.nemlib.cz/detske-psychiatrie/>

KYNKOROVÁ, H., 2017. *Soukromé psychologické poradenství pro děti a dospělé* [online]. [vid. 10. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.kynkorova-psycholog.cz>

LINKA DŮVĚRY LIBEREC, 2020. *Nonstop anonymní provoz*. In: linka-duvery.cz [online]. [vid. 31. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.linka-duvery.cz>

LINKA PRO RODINU A ŠKOLU, 2018. *Je vaše dítě pohřešované? Potřebuje vaše dítě pomoc? Děje se s ním něco, s čím si nevíte rady? Zavolejte nám, ať na to nejste sami*. In: linkaztracenedite.cz [online]. [vid. 10. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.linkaztracenedite.cz/>

MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H., 2014. *Podpora rodiny*. 1. vydání Praha: Portál. ISBN: 978-80-262-0697-2.

Nařízení vlády č. 278/2008 Sb. o obsahových náplních jednotlivých živností, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2008, částka 94, s. 4282–4352. ISSN 1211-1244.

OLEJNÍČKOVÁ, J., *Vzdělávání dětí s poruchou chování* [online]. Publikováno: 4. 6. 2021 [vid. 10. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/vzdelavani-deti-s-poruchou-chovani>

PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÁ PORADNA LIBEREC, 2020. *O nás*. In: pppliberec.cz [online]. [vid. 10. 10. 2020]. Dostupné z: <http://www.pppliberec.cz/o-nas>

PORADNA PRO RODINU, MANŽELSTVÍ A MEZILIDSKÉ VZTAHY LIBEREC, 2020. *Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy Liberec. O nás*. In: [rpliberec.cz](https://www.rpliberec.cz/) [online]. [vid. 10. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.rpliberec.cz/>

PROCHÁZKA, R. a kolektiv, 2014. *Teorie a praxe poradenské psychologie*. 1. vydání Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-4451-3.

PTÁČEK, R., 2006. *Poruchy chování v dětském věku*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí. ISBN 80-86991-81-04.

RODIČOVSKÁ LINKA, 2020. *Nevíte si rady s dítětem? Pomůžeme Vám*. In: [rodicovskalinka.cz](https://www.rodicovskalinka.cz) [online]. [vid. 10. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.rodicovskalinka.cz>

SALVOVÁ, D., *Jak se vyrovnat s narozením dítěte se zdravotním postižením* [online]. Publikováno: 7. 8. 2019 [vid. 10. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.dobrakondice.cz/clanek/rodina/jak-se-vyrovnat-s-narozenim-ditete-se-zdravotnim-postizenim>

SOVÁK, D. a kolektiv, 2017. *MKN-10: Mezinárodní klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů: desátá revize. Tabelární část. Aktualizované vydání k 1. 1. 2018*. Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR 2017. ISBN: 978-80-7472-168-7.

STŘEDISKO VÝCHOVNÉ PÉČE ČÁP LIBEREC, 2014. *Ambulance. Pobyt. Skupiny a kluby. Programy pro školy*. In: [svp-lbc.cz](http://www.svp-lbc.cz) [online]. [vid. 10. 10. 2020]. Dostupné z: <http://http://www.svp-lbc.cz/>

TRAIN, A., 2001. *Nejčastější poruchy chování dětí*. 1. vydání Praha: Portál. ISBN: 80-7178-503-2.

VOJTOVÁ, V., 2008. *Úvod do etopedie. Texty k distančnímu vzdělávání*. 1. vydání Brno, Paido. ISBN: 978-80-7315-166-9.

Koncepce poradenských služeb poskytovaných ve škole č. j. 27 317/2004-24. In: *Věstník Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy České republiky* 2005, sešit 7, s. 2–9.

Vyhláška č. 197/3016 Sb., kterou se mění Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2016, částka 74, s. 3091–3092, s. 3099. ISSN 1211-1244.

Vyhláška č. 607/2020 Sb., kterou se mění Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2020, částka 245, s. 6874–6875. ISSN 1211-1244.

ZICHOVÁ, K., 2021. V psychiatrické péči za Evropou zaostáváme, změna potrvá i 20 let. *ihned.cz* [online]. [vid. 31. 3. 2021]. ISSN 1213-7693. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-66871690-v-psychiatricke-peci-za-evropou-zaostavame-zmena-potrva-i-20-let>.

Seznam příloh

- Příloha 1 Poruchy chování a emocí s obvyklým nástupem v dětství a v dospívání (F90–F98) dle MKN-10
- Příloha 2 Rozhovor s rodičem dítěte s poruchou chování
- Příloha 3 Přepis rozhovoru s výchovným poradcem v základní škole
- Příloha 4 Přepis rozhovoru s metodikem prevence v základní škole
- Příloha 5 Dopis k oslovení poradenského zařízení
- Příloha 6 Dotazování v zařízení na podporu rodičům dětí s poruchou chování
- Příloha 7 Dohoda o mlčenlivosti a zachování soukromí

**Příloha č. 1 – Poruchy chování a emocí s obvyklým nástupem v dětství
a v dospívání (F90–F98) dle MKN-10:**

- F90 Hyperkinetické poruchy
 - F90.0 Porucha aktivity a pozornosti
 - F90.1 Hyperkinetická porucha chování
 - F90.8 Jiné hyperkinetické poruchy
 - F90.9 Hyperkinetická porucha NS
- F91 Poruchy chování
 - F91.0 Porucha chování vázaná na vztahy k rodině
 - F91.1 Nesocializovaná porucha chování
 - F91.2 Socializovaná porucha chování
 - F91.3 Opoziční vzdorovité chování
 - F91.8 Jiné poruchy chování
 - F91.9 Porucha chování NS
- F92 Smíšené poruchy chování a emocí
 - F92.0 Depresivní porucha chování
 - F92.8 Jiné smíšené poruchy chování a emocí
 - F92.9 Smíšená porucha chování a emocí NS
- F93 Emoční poruchy s nástupem specifickým pro dětství
 - F93.0 Separační úzkostná porucha v dětství
 - F93.1 Fobická anxiózní porucha v dětství
 - F93.2 Sociální anxiózní porucha v dětství
 - F93.3 Porucha sourozenecké rivality
 - F93.8 Jiné dětské emoční poruchy
 - F93.9 Dětská emoční porucha NS
- F94 Poruchy sociálních funkcí s nástupem v dětství a dospívání
 - F94.0 Elektivní mutismus
 - F94.1 Reaktivní porucha příchyllosti dětí
 - F94.2 Porucha desinhibovaných vztahů u dětí
 - F94.8 Jiné dětské poruchy sociálních funkcí
 - F94.9 Porucha dětských sociálních funkcí NS

- F95 Tiky
 - F95.0 Přejídná tiková porucha
 - F95.1 Chronické motorické nebo vokální tiky
 - F95.2 Kombinovaná tiková porucha vokální a mnohočetná motorická (Touretteův syndrom)
 - F95.8 Jiné druhy tiků
 - F95.9 Tiková porucha NS
- F98 Jiné poruchy chování a emocí s obvyklým nástupem v dětství a dospívání
 - F98.0 Neorganická enuréza
 - F98.1 Neorganická enkopréza
 - F98.2 Poruchy příjmu potravy v kojeneckém a dětském věku
 - F98.3 Pika kojenců a dětí
 - F98.4 Stereotypní pohybové poruchy
 - F98.5 Kocktavost (zadržávání v řeči)
 - F98.6 Brebtavost
 - F98.8 Jiné určené poruchy chování a emocí, s nástupem vyskytujícím se obvykle v dětství a v dospívání
 - F98.9 Neurčené poruchy chování a emocí, s nástupem vyskytujícím se obvykle v dětství a v dospívání (Sovák, a kol., 2017 s. 252 – 260).

Příloha č. 2 – Rozhovor s rodičem dítěte s poruchou chování

Byli osloveni rodiče dítěte žijící v Liberci a navštěvující poradenská zařízení v Liberci.

Zapsaný rozhovor, včetně úvodu, který obsahuje sdělení o zachování anonymity rodiče a dítěte:

Dobrý den, jsem studentka Technické univerzity v Liberci a v rámci studia vypracovávám Bakalářskou práci na téma dostupnosti poradenské podpory rodičům dětí s poruchami chování v Liberci. Mohla bych Vám položit několik otázek zaměřených na péči a poradenskou podporu poskytovanou Vám a Vašemu dítěti v Liberci, kde trvale bydlíte?

Poskytnuté informace budou použity výhradně pro účely vypracování mé Bakalářské práce na TUL. Nebudou uvedena data, která by mohla vést k identifikaci Vás nebo Vašeho dítěte. Tyto údaje budou sděleny jen mé vedoucí bakalářské práce.

Ano, souhlasím. Rodič dítěte (dále R. D.)

Předem děkuji.

1. Kdo bude odpovídat na připravené otázky?

R. D.: Matka.

2. Uveďte prosím věk rodičů dítěte:

R. D.: Matka: 47 let, otec: 46 let.

3. Žijete společně s otcem dítěte? Pokud ano, jste manželé?

R. D.: Ano žijeme společně v jedné domácnosti a jsme manželé.

4. Dítě se poruchou chování je dívka nebo chlapec? Nyní je v MŠ, ZŠ, SŠ?

R. D.: Chlapec, který navštěvuje první stupeň základní školy.

5. V rodině je současně vychováváno jen jedno dítě, či více dětí?

R. D.: Vychováváme jen jeho.

6. Poruchy v chování Vašeho dítěte jste si všimli vy nebo Vás upozornil někdo jiný, kdo?

R. D.: Když nastoupil ve třech letech do běžné mateřské školy po asi měsíci mě učitelky upozornily, že s nimi nekomunikuje. S námi a příbuznými přiměřeně komunikoval.

7. Na koho jste se nejdříve obrátili, když jste měli pocit, že něco v chování Vašeho dítěte není, jak jste očekávali?

R. D.: S rodiči i prarodiči a nejbližší rodinou komunikoval, ale v mateřské škole byl problém. Nakonec jsme ho z běžné mateřské školy odhlásili. Šla jsem k dětskému lékaři a ten nás odeslal k foniatrovi a na neurologii. Na neurologii neshledali nic neobvyklého v jeho vývoji. Komunikoval se mnou a já s lékařem. Na foniatrii nechtěl komunikovat s lékařem, také jen se mnou. Foniatr diagnostikoval poruchy v řeči a navrhnul po roce, když nebylo žádné zlepšení, návštěvu dětského psychologa na dětském psychiatrickém oddělení Krajské nemocnice Liberec, sídlící na Králově Hájí.

8. Jaké poradenské zařízení jste požádali o podporu a jak jste se o něm dozvěděli?

R. D.: Na doporučení foniatrie jsem byla s dítětem na dětském psychiatrickém oddělení Krajské nemocnice Liberec – Králův Háj. Chodili jsme tam k psychologovi a pak k psychiatrovi. Ve čtyřech letech jsme syna dali do mateřské se speciální třídou v Liberci, kde bylo méně dětí a měli zvýšenou péči. Tato školka měla spolupráci se Speciálně pedagogickým centrem (SPC) zaměřeným na podporu klientů se sluchovým postižením či s narušenou komunikační schopností. Tímto se dostal do péče SPC. To doporučilo odklad školní docházky o rok. Na doporučení SPC navštěvuje základní školu zaměřenou na rozvoj řeči a se sníženým počtem žáků ve třídě.

9. Můžete mi sdělit, jak dlouhá byla objednávací doba?

R. D.: Na foniatrii 3 měsíce, u psychologa 3 až 4 měsíce, u psychiatra 3 až 5 měsíců, v SPC 3 měsíce, někdo jim vypadl jinak i 5 až 6 měsíců.

10. Můžete mi říci, jak jste řešili problémy po dobu, kdy jste čekali na první schůzku?

R. D.: My jsme v té době zásadní problém nepocítovali. Nechtěl komunikovat s učitelkami a s lékaři a cizími lidmi. Byl více dětský a neposedný, špatně udržoval pozornost maximálně 15 minut.

11. Pomohla Vám poskytnutá poradenská podpora? V čem ano a v čem ne?

R. D.: Když už známe diagnózu, tak s tím můžeme dále pracovat.

12. Jak často jste poradenskou podporu využili?

R. D.: V mateřské škole docházeli pracovníci SPC do školky. V základní škole je ve třídě s menším počtem dětí.

13. Pokud by to bylo možné využili byste poradenskou podporu častěji?

R. D.: Každé 3 měsíce má návštěvu na dětské psychiatrii v Krajské nemocnici Liberec. Ve škole každý týden individuální výuku s logopedem. Jeho třídní učitelka je i logopedka.

14. Byl rozsah poradenské podpory pro Vás dostatečný?

R. D.: Ano, protože jsme se o to zajímali a chodili jsme s nim po těch poradnách.

15. Chcete závěrem něco sdělit?

R. D.: Ani ne.

Ještě jednou velmi děkuji za poskytnuté informace.

V Liberci dne 9. března 2020

Příloha č. 3 – Přepis rozhovoru s výchovným poradcem v základní škole

Výchovný poradce v základní škole v Liberci s kapacitou do 370 žáků, v rámci školního poradenského pracoviště jehož tým je tvořen výchovným poradcem a metodikem prevence.

Dobrý den, jsem studentka Technické univerzity v Liberci, v rámci studia vypracovávám Bakalářskou práci na téma dostupnosti poradenské podpory rodičům dětí s poruchami chování v Liberci. Mohla bych Vám položit několik otázek zaměřených na Vaši práci výchovného poradce v základní škole v Liberci? Vámi poskytnuté informace budou využity výhradně pro účely vypracování mé Bakalářské práce na TUL a budou zachovávat Vaši anonymitu.

Ano, souhlasím. Jméno, příjmení, název školy, funkce: výchovný poradce v základní škole (dále V. P.)

Předem děkuji.

1. Jak dlouho vykonáváte funkci výchovného poradce na základní škole v Liberci?

V. P.: Tuto funkci vykonávám 13. rokem. Zkušenosti stále získávám, stále se musím učit nové. Důležitá je v tomto spolupráce s učiteli, metodikem rizikového chování, vedením a samozřejmě institucemi jako je například PPP, SVP.....Můžu pouze konstatovat, že bez této spolupráce by se určitě dařilo zvládnout minimum problémů se žáky nejen s výchovnými problémy. Za dobu, co jsem VP, se počet žáků s výchovnými problémy neustále zvyšuje.

2. Myslíte si, že jsou rodiče žáků dostatečně informováni o tom, že mohou ve škole požádat o pomoc a poradenskou podporu výchovného poradce, pokud jejich dítě vykazuje odchylky v chování?

V. P.: Rodiče se o tom dozvídají na třídních schůzkách, od samotných učitelů, tato informace je na webových stránkách školy, ve vývěsce školy, v žákovských průkazech.

3. Obracají se na Vás rodiče žáků s žádostí o radu či pomoc s tím, že jejich dítě má, dle jejich názoru, nevhodné projevy chování?

V. P.: Spíše se na mě obracují kolegové, jak mají s těmito žáky pracovat. Nebo se přijdou poradit třídní učitelé, na které se obrátí rodiče. Často se účastním schůzek, kde se tento problém projednává. Naše škola využívá nástroje Individuálního výchovného programu, v rámci kterého se pokoušíme toto chování minimalizovat dohodou s žákem a rodičem.

4. V jakém časovém horizontu je možné si jako rodič sjednat s Vámi schůzku, pokud by chtěl poskytnout poradenskou podporu pro své dítě (žáka školy)?

V. P.: Téměř okamžitě po předchozí domluvě. Některé problémy řešíme i po telefonu, e-mailem, v současné době i online (google meet).

5. Co v současné době, z Vašeho pohledu, nejvíce komplikuje poskytování plnohodnotné podpory rodičům žáků s poruchami chování?

V. P.: V současné době to je hlavně distanční výuka. Dále obecně pracovní vytíženost rodičů, či jejich lhostejnost k problémům vlastních dětí, velká svoboda bez pravidel. Neochota něco pro zlepšení situace udělat (malá výdrž – po chvíli to vzdávají).

Ještě jednou velmi děkuji za poskytnuté informace.

V Liberci dne 12. ledna 2021

Příloha č. 4 – Přepis rozhovoru s metodikem prevence v základní škole

Metodik prevence v základní škole v Liberci s kapacitou do 370 žáků, v rámci školního poradenského pracoviště jehož tým je tvořen výchovným poradcem a metodikem prevence.

Dobrý den, jsem studentka Technické univerzity v Liberci, v rámci studia vypracovávám Bakalářskou práci na téma dostupnosti poradenské podpory rodičům dětí s poruchami chování v Liberci. Mohla bych Vám položit několik otázek zaměřených na Vaši práci metodika prevence v základní škole v Liberci? Vámi poskytnuté informace budou využity výhradně pro účely vypracování mé Bakalářské práce na TUL a budou zachovávat Vaši anonymitu.

Ano, souhlasím. Jméno, příjmení, název školy, funkce: metodik prevence v základní škole (dále M. P.)

Předem děkuji.

1. Jak dlouho již vykonáváte funkci metodika prevence na základní škole v Liberci?

M. P.: Funkci metodika prevence vykonávám zhruba rok.

2. Co Vás přivedlo k tomu věnovat se mimo práce pedagoga základní školy také funkci metodika prevence?

M. P.: Funkce mi byla nabídnuta vedením školy s přihlédnutím k nedávnému dokončení magisterského studia, které obnášelo i tvorbu Minimálního preventivního programu.

3. V čem spočívá především stěžejní část Vaší práce v rámci pozice metodika prevence ve škole?

M. P.: Stěžejní část práce metodika spočívá v primární prevenci. Snaha o to, aby se vůbec zamezilo vzniku sociálně patologického chování - dnes již nazýváno rizikové chování. Pořádání besed a přednášek, osvěta a budování kvalitního školního klimatu.

4. Myslíte si, že jsou rodiče žáků dostatečně informováni o tom, že mohou ve škole požádat o pomoc a poradenskou podporu metodika prevence, pokud jejich dítě vykazuje odchylky v chování?

M. P.: Myslím si, že jsou rodiče do jisté míry informováni velice dobře, ale mnoho rodičů do značné míry, podle mne, ještě nebere školu jako otevřenou instituci, která se snaží s rodiči spolupracovat. Dost často se při rizikovém chování dítěte dotyční rodiče o záležitost zajímají, kdy už je v podstatě "pozdě". Kdyby se rodiče zajímali více, četli webovky školy, nástěnku školy, reagovali na emaily, mohlo by se rizikovému chování kolikrát předejít dříve.

5. Obracují se na Vás rodiče žáků s žádostí o radu či pomoc s tím, že jejich dítě má, dle jejich názoru, nevhodné projevy chování?

M. P.: Většina rodičů děti spolehlivě připravují a starají se o ně, někteří rodiče ale školu používají jako instituci, která jejich děti hlídá a zajímají se až v době, kdy mají třeba nějaký problém, viz otázka č. 4. Některé případy se dají pochopit, pokud rodič pracuje na směny, je samoživitel atp., ale raritně se objevují i případy, kdy má dítě špatné zázemí a škola sama rizikové chování úplně ovlivnit nemůže.

6. V jakém časovém horizontu je možné si jako rodič sjednat s Vámi schůzku, pokud by chtěl poskytnout poradenskou podporu pro své dítě (žáka školy)?

M. P.: Rodič si může schůzku domluvit s kterýmkoliv učitelem do druhého dne. V případě metodika prevence tomu není jinak. V časovém presu jsou ale většinou schůzky řešeny do 3 pracovních dnů od společné domluvy s dotyčným učitelem.

7. Co v současné době, z Vašeho pohledu, nejvíce komplikuje poskytování plnohodnotné podpory rodičům žáků s poruchami chování?

M. P.: Nejvíce si to komplikují dotyční rodiče, v případě dobrého rodinného zázemí pak komplikace téměř neexistují a vždy se dá najít východisko.

Ještě jednou velmi děkuji za poskytnuté informace.

V Liberci dne 31. března 2021

Příloha č. 5 – Dopis k oslovení poradenského zařízení

Středisko výchovné péče Čáp Liberec

Na Výšinách 451/9

460 05 Liberec 5

e-mail: info@svp-lbc.cz

V Proseči pod Ještědem dne 10. října 2020

Dobrý den,

jsem studentka Technické univerzity v Liberci a obracím se na Vás s velkou prosbou o pomoc. V rámci praktické části tvorby své bakalářské práce na téma dostupnosti poradenské podpory rodičům dětí s poruchami chování, bych velmi potřebovala získat údaje týkající se délky termínů objednání se do Vaší poradny.

Od jara čekám na vhodnější okamžik, nejdříve Covid – mimořádná opatření, následovaly prázdniny a nyní opět Covid. A zdá se, že situace začíná být ještě vážnější nežli na jaře.

Osobní kontakt jsem tedy raději zavrhla. Telefonický kontakt by Vás mohl vyrušovat při výkonu práce, proto jsem zvolila formu e-mailu.

Při přípravě dotazníku jsem vycházela z dostupných informací na Vašich internetových stránkách. Nejdůležitějším údajem je pro mě právě otázka 2. týkající se délky objednacích dob. Otázku 3., nemusíte uvádět, pokud nechcete.

Budu velmi vděčná za jakékoliv informace, které od Vás obdržím. Pokud budete chtít, můžete mě kontaktovat a ráda Vám odpovím na Vaše dotazy.

Vyplněné dotazníky budou sloužit výhradně pro potřebu vypracování mé bakalářské práce v rámci studia na TUL.

Předem velmi děkuji za pochopení a Vaši pomoc

S pozdravem

Hana Brandýská

kontaktní údaje

Příloha: Dotazník

Příloha č. 6 – Dotazování ve státním odborném zařízení

Zařízení: Středisko výchovné péče Čáp Liberec.
Na Výšinách 451/9, 460 05 Liberec 5.
Telefony: 482 750 807, 482 757 275, 728 145 169.
E-mail: info@svp-lbc.cz.
Internetové stránky: www.svp-lbc.cz.

Dotazník včetně úvodu:

Dobrý den,

mám na Vás velkou prosbu, jsem studentka Technické univerzity v Liberci a pro svou bakalářskou práci potřebuji provést průzkum dostupnosti poradenské podpory pro rodiče dětí s poruchami chování.

Bohužel současná situace je čím dál více komplikovanější, proto si dovoluji Vás oslovit formou e-mailu, abych co nejvíce omezila osobní kontakt a zároveň i co nejméně zasahovala do Vaší velmi záslužné práce.

Předem velmi děkuji za poskytnuté informace a pomoc. Získané informace použiji výhradně pro vypracování mé bakalářské práce na Technické univerzitě v Liberci, studijní obor: Speciální pedagogika pro vychovatele.

S pozdravem

Hana Brandýská

kontaktní údaje

Chtěla bych se zeptat, pokud bych byla rodič dítěte, které z mého pohledu nebo dle vyjádření školy vykazuje poruchy chování:

1. Poskytuje poradenství Vaše poradna/zařízení v této oblasti, tj. poradenská podpora pro rodiče dětí s poruchami chování?

Ano, poskytujeme poradenství ambulantní formou. V případě vyhodnocení, že ambulantní forma péče je nedostačující nabízíme klientům dvouměsíční dobrovolný diagnosticko-terapeutický pobyt.

V Liberci a blízkém okolí je rodičům dětí s poruchami chování školou, PPP, OSPODem navrhována návštěva SVP. Specializujeme se na děti s poruchami chování, které však ještě nejsou tak vážného charakteru, aby jim byla nařízena ústavní výchova (umístění v dětském diagnostickém ústavu).

2. Za jak dlouho (cca týdny – měsíce?) je možné přijít na 1. schůzku, tj. jak dlouhá je objednávací doba?

Po prvním telefonickém kontaktu se zákonným zástupcem/osobou odpovědnou za výchovu se do 14 dnů dostaví zákonní zástupci/osoby odpovědné za výchovu na vstupní konzultaci se sociální pracovníci střediska (bez dítěte). Z této schůzky odchází zákonní zástupci/osoby odpovědné za výchovu se jménem klíčového pracovníka (speciální pedagog), který bude s rodinou pracovat a termínem společného setkání. Tento termín je přibližně za 2 týdny, dle vytíženosti odborných pracovníků. Na toto setkání přichází již celá rodina (i s dítětem).

V případě krizové intervence přichází většinou rodina přímo ke klíčovému pracovníkovi. Termín setkání je většinou do týdne.

Opakovaně bohužel v tomto roce muselo být přijímání nových klientů do ambulantní péče v určitém období pozastaveno (viz internetové stránky). Byl vyhlášen tzv. stop stav pro přijímání nových klientů do ambulantní péče. V těchto případech získávali klienti od pracovníků střediska kontakty na jiná odborná pracoviště. Stop stav na ambulanci střediska se netýkal klientů, kteří se střediskem již v minulosti spolupracovali (tzv. obnovená péče). Tyto rodiny dostali termín setkání k pracovníkovi, se kterým již v minulosti spolupracovali.

Pobytové oddělení přijímalo klienty v průběhu celého školního roku.

3. Proč není možné v kratším časovém intervalu schůzku domluvit? Co je hlavním problémem? (výrazný nárůst klientely – mnoho dětí s poruchami chování, nedostatek odborného personálu, v současnosti se asi i dohání uzavřená pracoviště z důvodu mimořádných opatření Covid-19 od března – květen 2020)

Středisko se dlouhodobě nachází v personálním podstavu. Na ambulanci střediska byl více než rok poptáván psycholog na úvazek 0,5 a speciální pedagog na úvazek 0,5. Díky tomu nebylo v možnostech stávajícího personálu přijímat nové klienty do péče.

Ve školním roce 2020/2021 proběhla transformace stávajícího personálu a ambulantní oddělení od října 2020 přijalo nového speciálního pedagoga na plný úvazek. Předpokládáme, že díky tomu, budeme schopni naplnit poptávku po službách střediska. Ambulantní část střediska zůstává bez psychologa. Klienti, kteří poptávají péči dětského psychologa, budou nasměřováni na jiná odborná pracoviště.

Pobytové oddělení je po personální stránce zajištěno.

V Liberci dne 25. 10. 2021.

Příloha č. 7 – Dohoda o mlčenlivosti a zachování soukromí

Studentka Speciální pedagogiky pro vychovatele na Katedře sociálních studií a speciální pedagogiky Technické univerzity v Liberci, paní Hana Brandýská, se zavazuje, že z důvodu ochrany osobnosti rodičů a jejich dětí nebude uvádět přímo v bakalářské práci data, která by mohla prozradit identitu osob.

Veškeré získané informace z rozhovoru jsou důvěrné, anonymní a budou použity výhradně jen pro potřeby vypracování bakalářské práce, která po obhajobě bude veřejně přístupná.

Podpis studentky:

V Liberci dne:

Účast na rozhovorech je zcela dobrovolná a svým podpisem rodič dítěte s poruchou chování stvrzuje, že s rozhovorem souhlasí.

Podpis rodiče:

V Liberci dne: